

Gemeente Rotterdam

Beweeg- vriendelijke omgeving

Een overzicht

De gemeente Rotterdam en een beweegvriendelijke omgeving: een overzicht

**Sport & Cultuur
Beleid en Ontwikkeling
Drs. Rosemarie Maas
Mad.maas@rotterdam.nl**

**Met advies van:
NISB: Jan Willem Meerwaldt
Gemeente Rotterdam, Stadsontwikkeling: Sandra de Bont**

September 2013

INHOUD

1.	Inleiding	6
1.1.	Aanleiding	6
1.2.	Doel en afbakening	7
1.3.	Leeswijzer	8
1.4.	Organisatie Rotterdam	8
1.4.1.	Bestuurlijk	8
1.4.2.	Ambtelijk	9
2.	Conclusies, succesfactoren en leerpunten	11
2.1.	Conclusies	11
2.2.	Aanbevelingen voor het project beweegvriendelijke omgeving NISB	13
3.	Een beknopte geschiedenis van (ruimtelijk) beleid en sport, bewegen en spelen in Rotterdam (t/m 2005)	14
4.	Beleid Collegeperiode 2006 t/m 2010	15
4.1.	Inleiding	15
4.2.	Sportbeleid	15
4.2.1.	Aanleiding en doelstelling	15
4.2.2.	Het tienpuntenplan Rotterdam Sportstad	16
4.3.	Beleid Kindvriendelijke wijken	21
4.3.1.	Aanleiding en doelstelling	21
4.3.2.	Pilot-wijken	22
4.3.3.	Stedenbouwkundige Visie: Bouwstenen voor een kindvriendelijk Rotterdam	23
4.3.3.1.	Aanleiding en doelstelling	23
4.3.3.2.	De bouwstenen	23
4.3.3.3.	Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte	26
4.3.3.4.	Wijkscans stedenbouwkundige visie	29
4.3.4.	Groene schoolpleinen	33
4.4.	Pact op Zuid	34
4.5.	Beleid Verkeer en Vervoer	37
4.6.	Groenbeleid	39

5.	Beleid Collegeperiode 2010 t/m 2014	40
5.1.	Inleiding	40
5.2.	Sportbeleid	40
5.2.1.	Aanleiding en doelstelling	40
5.2.2.	Uitvoeringsprogramma Sport 2011 – 2014	41
5.2.2.1.	Herijking Sportstimulering	42
5.2.2.2.	Seniorenbeleid	43
5.2.2.3.	Toegankelijkheid gehandicapten	44
5.2.2.4.	Concept-notitie strategische uitgangspunten	45
5.3.	Rotterdamse Stijl	47
5.3.1.	Aanleiding en doelstelling	47
5.3.2.	Uitgangspunten Rotterdamse Stijl	47
5.4.	Gezondheidsbeleid: Samen werken aan een goede gezondheid	48
5.4.1.	Aanleiding en doelstelling	48
5.4.2.	Doelstelling en programma beweging	49
5.4.3.	Doelstelling en programma Leefomgeving en gezondheid	49
Bronnen		51
Bijlagen		53
- Overzicht kindvriendelijke projecten collegeperiode 2006 t/m 2010		
- Deelgemeentelijke initiatieven UP-sport 2011-2014		

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Het Nederlands Instituut voor Bewegen (NISB) heeft een project beweegvriendelijke omgeving uitgevoerd met middelen van VWS om lokaal kennis te verzamelen en te verspreiden met betrekking tot een beweegvriendelijke omgeving. Hierbij is ook gekeken naar negen pilot-gemeenten. De gemeenten Rotterdam is één van de negen geselecteerde pilot-gemeenten. (De andere pilot-gemeenten waren Bergen op Zoom, Almere, Zoetermeer, 's-Hertogenbosch (Rosmalen), Heerhugowaard, Deventer, Ede en Amsterdam). Aangezien Rotterdam de afgelopen jaren al beleid heeft gevoerd en fors heeft geïnvesteerd in een beweegvriendelijke omgeving, heeft de pilot voor Rotterdam als invalshoek het evalueren van beleid en projecten die een bijdrage leveren aan een beweegvriendelijke omgeving.

In de pilot Rotterdam zijn drie evaluatiestudies uitgevoerd:

1. een evaluatie naar de wijk sportclub Hordijkerveld-Reijeroord in IJsselmonde die van begin 2010 t/m begin 2013 in opdracht van deelgemeente IJsselmonde heeft gefunctioneerd.
2. een evaluatie naar het functioneren van de in 2009 opgeleverde Sportplaza Zuiderpark
3. een overzicht van gevoerd beleid en projecten m.b.t. een beweegvriendelijke omgeving over deze en de vorige collegeperiode.

Deze rapportage betreft het derde genoemde onderdeel van de pilot Rotterdam.

Meer specifiek is het doel van het project 'Beweegvriendelijke omgeving' om meer inzicht te krijgen in:

- de fysieke en sociale maatregelen die genomen kunnen worden om een beweegvriendelijke omgeving te realiseren;
- het proces om te komen tot een beweegvriendelijke omgeving;
- de succes- en faalfactoren zowel in het beleids- als uitvoeringsproces.

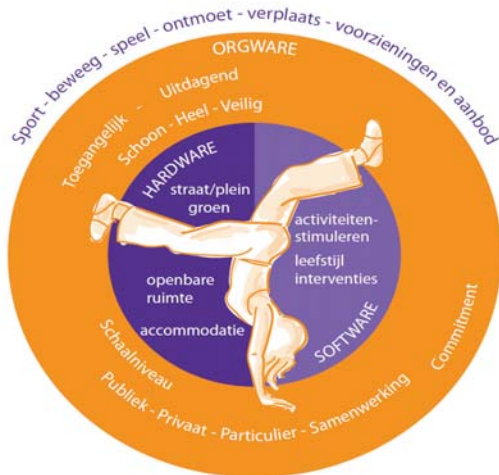
Deze notitie geeft een overzicht van gevoerd beleid en resultaten in de afgelopen jaren en deze collegeperiode. Het overzicht betreft zowel beleidsmatige thema's (Sportbeleid, Kindvriendelijke wijken) als specifieke projecten (zoals de aanleg van groene schoolpleinen). De inventarisatie betreft zowel de huidige collegeperiode (2010-2014) als de vorige (2006-2010). De reden hiervoor is dat resultaten van beleid vaak pas 'later' zichtbaar worden. Het uitvoeren van investeringen loopt ook vaak door in een volgende collegeperiode.

In het kader van het project 'beweegvriendelijke omgeving' levert dit voor NISB relevante informatie op. Het geeft voorbeelden van beleid en projecten in het kader van een beweegvriendelijke omgeving, geeft inzicht in succesfactoren, maar laat ook verbeterpunten zien. Ook voor de gemeente Rotterdam is het zinvol om 'terug te kijken' naar het gerealiseerde beleid, projecten en de effecten. Rotterdam kan hier sterke punten en leerpunten uit destilleren. Daarnaast biedt het gehele project 'beweegvriendelijke omgeving' van de NISB de gemeente handvatten om te werken aan het verbeteren van de beweeg- en sportinfrastructuur in de stad. Dit past binnen de ambities van het beleid van de Stad, zoals de Sportnota 2016, Stadsvisie 2030 (aantrekkelijke woonstad) en het uitvoeringsprogramma Gezond in de Stad. Het NISB heeft de resultaten van het project 'Beweegvriendelijke omgeving' naar buiten gebracht middels de uitgave 'Beweegvriendelijke Omgeving, reisgids met ervaringen, inspiratie en instrumenten'.

1.2. Doel en afbakening

Alvorens de inventarisatie te maken, is het van belang om aan te geven wat onder een beweegvriendelijke omgeving wordt verstaan. De term 'beweegvriendelijke omgeving' wordt tot op heden binnen Rotterdam niet of nauwelijks gebruikt.

Het project beweegvriendelijke omgeving richt zich volgens NISB voornamelijk op de ruimte voor sport en bewegen (inclusief spelen) (hardware) en de programmering hiervan (software). Ook hoe deze voorzieningen worden gerealiseerd en geprogrammeerd (orgware) is belangrijk. Dit is te zien in onderstaand 'BVO-model' van het NISB.

Aangezien Rotterdam een pilot-gemeente is als **INPUT** voor een toolbox te ontwikkelen door NISB (en deze toolbox er nog niet is) was het niet mogelijk om op basis van de indicatoren voor een beweegvriendelijke omgeving te evalueren.

Wel gaat het, op basis van overleg met NISB, in ieder geval over de volgende inhoudelijke onderwerpen:

- de mogelijkheden voor kinderen om buiten te spelen en te sporten/kindvriendelijkheid. Verkeer is hierbij een belangrijke randvoorwaarde.
- de mogelijkheden tot sporten en bewegen in de openbare ruimte: wandelen en fietsen (functioneel en recreatief), hardlopen, maar ook het gebruik van trapveldjes, parken en pleinen (hardware en programmering).

Dit betekent dat het onderwerp 'beweegvriendelijke omgeving' vele beleidsterreinen raakt.

Het NISB heeft aan de gemeente Rotterdam gevraagd de focus in deze evaluatie te leggen op:

- visie op beweegvriendelijkheid in beleid en uitvoering;
- combinatie van fysieke (voorzieningen) en sociale (activiteitsaanbod) maatregelen;
- de organisatie daarvan (wie neemt voortouw, met welke sectoren wordt samengewerkt, hoe wordt gemonitord en geëvalueerd e.d.);
- resultaten en effecten;
- bewonersparticipatie.

Zoals in de inleiding aangegeven betreft de inventarisatie zowel de huidige collegeperiode (2010-2014) als de vorige (2006-2010). Op verzoek van het NISB zal er ook een korte historische schets worden gegeven hoe Rotterdam omgaat met een beweegvriendelijke omgeving, dus ruimte voor sport, spel en beweging en de programmering hiervan. Vanwege de breedte waarop Rotterdam aan

dit onderwerp werkt in beleid en projecten is het niet mogelijk al deze onderwerpen op de vijf punten in deze notitie door te nemen. Per beleidsonderdeel zal steeds de doelstelling(en) en inhoud op hoofdlijnen beschreven worden. Daarnaast wordt aangegeven of er een evaluatie/effectmeting is en waar deze te vinden is. De wijze van samenwerking komt zeer beknopt aan de orde. Per onderdeel zijn websites aangegeven.

Op basis van de inventarisatie zijn 'hoofdlijnen' benoemd van de wijze waarop de gemeente werkt aan een beweegvriendelijke omgeving in de vorm van 'successen', 'leerpunten', 'kansen' en 'bedreigingen'.

1.3 Leeswijzer

De voornaamste conclusies in de vorm van succesfactoren en leerpunten, kansen en bedreigingen worden in hoofdstuk 2 weergegeven. In hoofdstuk 3 wordt op verzoek van het NISB een beknopte geschiedenis van de ruimtelijke opbouw van de stad en het beleid ten aanzien van sport, bewegen en spelen weergegeven. Vervolgens komen beleid en projecten aan de orde over de collegeperiodes 2006-2010 (hoofdstuk 4) en 2010- 2014 (hoofdstuk 5). De hoofdstukken zijn in paragrafen ingedeeld op basis van de verschillende beleidsprogramma's van de collegeperiodes. Onder de beleidsprogramma's zijn weer relevante projecten opgenomen.

1.4. Organisatie Rotterdam

Om het beleid, projecten en de organisatie hiervan binnen Rotterdam te kunnen begrijpen, is het van belang om inzicht te hebben in de verschillende taken en verantwoordelijkheden die relevant zijn voor de realisatie van een beweegvriendelijke omgeving. In deze paragraaf wordt kort ingegaan op de verschillende bevoegdheden als het gaat om de ruimtelijke ordening en de programmering van activiteiten. Uiteraard verandert dit na de gemeenteraadsverkiezingen van 2014: de deelgemeenten zijn daarna opgeheven.

1.4.1. Bestuurlijk

Hardware openbare ruimte: de fysieke omgeving

Wat betreft het ruimtelijke orderingsbeleid is er op hoofdlijnen de volgende afspraak in bevoegdheden tussen centrale stad en deelgemeenten.

De centrale stad heeft de volgende bevoegdheden:

- De gemeenteraad stelt bestemmingsplannen en leefmilieuverordeningen vast.
- Bij grotere gebiedsgerichte ontwikkelingen (zoals grote woningbouwlocaties) is het stedelijke bestuur verantwoordelijk voor de ruimtelijke kaders (visie, masterplan). De stedenbouwkundige plannen en inrichtingsplannen die hier een uitwerking van zijn, vallen onder verantwoordelijkheid van de deelgemeenten.

De deelgemeente heeft de volgende bevoegdheden:

- De deelgemeente is verantwoordelijk voor vaststellen van stedenbouwkundige plannen en inrichtingsplannen.
- De deelgemeente is verantwoordelijk voor het fysieke beheer van de openbare ruimte (inclusief wegen) en het bepalen van de plaats van het straatmeubilair.

Software openbare ruimte: de programmering van activiteiten

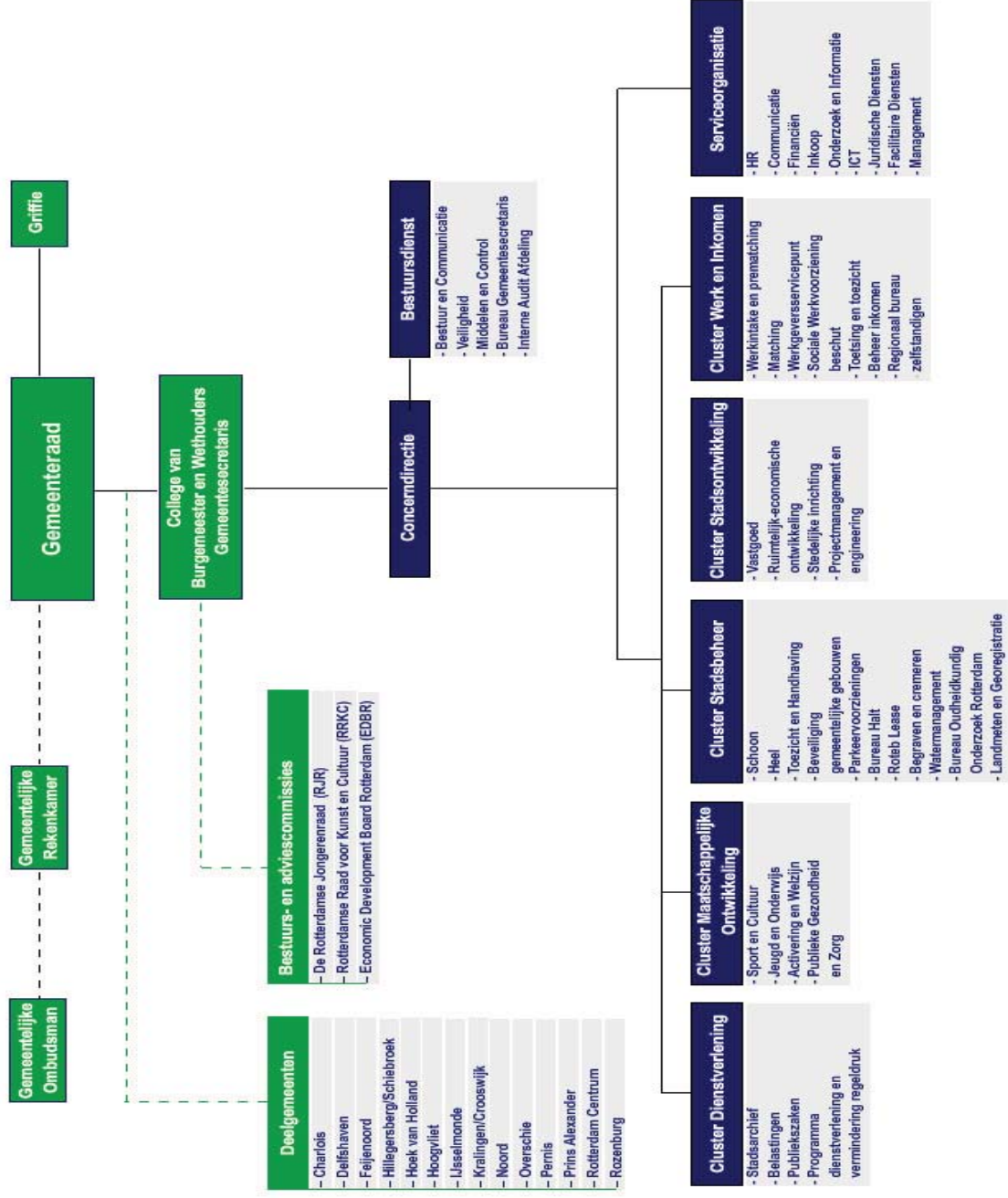
De programmering van activiteiten en het sociaal beheer valt in Rotterdam onder de verantwoordelijkheid van de deelgemeenten. Zij bepalen op welke wijze en door wie programmering van de openbare ruimte plaatsvindt.

Bij de *orgware*, de wijze waarop zowel de totstandkoming van de fysieke ruimte als de programmering wordt geregeld, is de werkwijze afhankelijk van het onderwerp. Hier wordt bij de verschillende onderdelen in deze rapportage verdere op ingegaan.

1.4.2. Ambtelijk

De Rotterdamse stedelijke directies spelen een belangrijke rol in beleidsvorming- en uitvoering. De gemeente heeft een reorganisatie doorgevoerd, waarbij de voormalige diensten opgegaan zijn in een aantal clusters: een cluster Stadsontwikkeling (SO, ruimtelijke opgaven), Maatschappelijke Ontwikkeling (MO, sociale opgaven), Werk en inkomen en Stadsbeheer. In onderstaand overzicht is opgenomen welke directie (met huidige benaming en vorige benaming) verantwoordelijk is voor welke taken als het gaat om het realiseren, programmeren en beheren van een beweegvriendelijke omgeving. Uit het schema blijkt dat met name als het gaat om het realiseren van een beweegvriendelijke omgeving veel partijen betrokken kunnen zijn. Wat betreft programmering van activiteiten is de deelgemeente meestal opdrachtgever. Op de volgende pagina is het organogram van de gemeentelijke organisatie weergegeven.

Cluster	Functie	Taken
1. Stadsontwikkeling/ afd. Ruimte & Wonen (voormalig dS+V)	Ruimtelijk beleid, advies en ontwerp	Zij doen het 'feitelijke werk' bij realisatie van ruimte. Zij adviseren het bestuur (zowel stedelijk als deelgemeentelijk) van visie op de ruimte tot ontwerp op inrichtingsniveau.
2. Stadsontwikkeling/ gebiedsontwikkeling (voormalig OBR)	Aansturen gebiedsgerichte ontwikkelingen	SO/Gebiedsontwikkeling zorgt voor de integrale gebiedsontwikkeling.
3. Stadsontwikkeling/ Vastgoed (SO VG, voormalig OBR)	Ontwikkelen en beheren van voorzieningen	SO /VG zorgt voor realisatie en beheer van maatschappelijk vastgoed, waaronder gemeentelijke sportaccommodaties.
4. Cluster Stadsbeheer (SB, voormalig Gemeentewerken)	SB is verantwoordelijk voor het beheer van de openbare ruimte	SB adviseert bij inrichtingsopgaven over beheerconsequenties en is verantwoordelijk voor technisch beheer.
5. Cluster Maatschappelijke Ontwikkeling, Sport & Cultuur (voormalig Sport en Recreatie)	- Verantwoordelijk voor het stedelijke sportbeleid. - Advies over beleid en ruimtelijke voorwaarden voor sport en beweging in de openbare ruimte. - Advies over beleid sportactiviteiten - Uitvoering sportactiviteiten. - Beheer gemeentelijke sportaccommodaties.	Stedelijk sportbeleid. Binnen de afdeling Beleid heeft Sport & Cultuur beleidsmedewerkers/adviseurs die zich bezig houden met stedelijk sportbeleid en met ruimtelijke voorwaarden voor sport en beweging in de openbare ruimte en met beleid ten aanzien van sportvoorzieningen. Daarnaast beheert sport & Cultuur in opdracht van de deelgemeenten sportvoorzieningen en voert de directie sportprogrammering uit in opdracht van de deelgemeenten.
6. Cluster Maatschappelijke Ontwikkeling, directie Publieke Gezondheid en Zorg (PG&Z, voorheen GGD)	De directie Publieke Gezondheid en Zorg is verantwoordelijk voor het gezondheidsbeleid.	De directie Publieke Gezondheid en Zorg is verantwoordelijk voor het programma Samen Werken aan een Goede Gezondheid met als hoofddoelstelling het verbeteren van de ervaren gezondheid. Het programma heeft ook als thema's leefstijl (o.a. bewegen) en leefomgeving.
7. Cluster Maatschappelijke Ontwikkeling, Jeugd en Onderwijs (voormalig Jeugd, Onderwijs en Samenleving)	Cluster MO/Jeugd en onderwijs is verantwoordelijk voor het jeugd- en onderwijsbeleid.	Vanuit haar verantwoordelijkheid voor jeugdbeleid was MO/J&O ook verantwoordelijk voor het project 'kindvriendelijke wijken'.

2. Conclusies, succesfactoren, leerpunten

2.1. Conclusies

Uit de inventarisatie blijkt dat de gemeente Rotterdam 'in de volle breedte' werkt aan doelstellingen op het gebied van het verbeteren van de sport- en beweegmogelijkheden in de stad. Deze worden, naast het sportbeleid, ook 'aangevlogen' vanuit andere maatschappelijke doelen zoals kindvriendelijkheid, gezondheid of leefbaarheid. Het gaat hierbij niet alleen om beleid en investeringen in de fysieke voorzieningen die bedoeld zijn voor sport, spel en beweging, maar ook om de randvoorwaarden die het gebruik van deze faciliteiten mogelijk maken, zoals verkeersveiligheid en programmering. Er ligt in Rotterdam in potentie al een stevige basis om een beweegvriendelijke omgeving verder te ontwikkelen in stand te houden. Dit vloeit vooral voort uit de volgende instrumenten.

1. Kindvriendelijke wijken: met name de stedenbouwkundige visie (inclusief de Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte) geeft het instrumentarium voor een beweegvriendelijke omgeving voor kinderen.
2. Nota Strategische uitgangspunten Sportvoorzieningen: hierin worden de opgaven voor sportvoorzieningen aangegeven. Dit betreft niet alleen de gemeentelijke sportvoorzieningen van binnensportvoorzieningen, buitensportvoorzieningen en zwembaden, ook de opgaven om het sporten en bewegen in de openbare ruimte te faciliteren worden hierin benoemd. De opgaven hebben betrekking op zowel de huidige sporters als de potentiële sporters cq mensen die moeten gaan bewegen. De notitie heeft dus betekenis voor de gehele Rotterdamse bevolking.

Succesfactoren

- Een factor waarom Rotterdam een goede infrastructuur heeft voor sport, spel en beweging heeft te maken met de geografische en politieke geschiedenis van de stad. Rotterdam is een stad met dichtbebouwde wijken, maar ook een stad met grote recreatieve en sportieve mogelijkheden in de randen hieromheen. En in de dichtbebouwde wijken zijn in de vorm van pleintjes en binnenterreinen vaak ook sport- en spelmogelijkheden aanwezig. Rotterdam heeft als havenstad veel geïnvesteerd in goede sportieve en recreatieve voorzieningen in het kader van de leefbaarheid van de bewoners van de havenstad. Ambtelijk en politiek wordt er voorzichtig met het bebouwen van ruimten omgegaan. Ze worden gezien als waarde voor de stad en de bewoner.
- Onderzoek naar cijfers en ontwikkelingen (bijvoorbeeld met betrekking tot de gezondheidssituatie of sportdeelname) vormt een belangrijke basis om problemen te signaleren, doelen te formuleren en plannen te ontwikkelen. Voor kindvriendelijke wijken was dit bijvoorbeeld het vertrekken van gezinnen uit de stad en het onderzoek naar de leefsituatie van kinderen 'Kinderen in Tel' van het Verwey-Jonkerinstituut (2006) en voor het sportbeleid de in de Vrijetijdsomnibus gemeten lage sportparticipatie.
- Deelgemeenten zetten in op sociaal beheer en programmering van sportvoorzieningen in de wijken. Ruimtelijke ontwikkelingen en programmering gaan hierdoor vaak 'gelijk op'.
- Het betrekken van sociale sectoren bij ruimtelijke taken zoals in Rotterdam gebeurt, is een belangrijke succesfactor in het realiseren van een beweegvriendelijke omgeving. Sport en Cultuur geeft advies gebruik van de buitenruimte voor sport, spel en beweging. Deze kennis wordt dus ook door de ruimtelijke sector, Stadsontwikkeling gevraagd. De Directie Publieke gezondheid en Zorg (PG&Z, voormalig GGD) ontwikkelt zich de afgelopen jaren steeds meer op het gebied van de relatie tussen groen in de wijken en gezondheid.

Leerpunten

- Een uitwisseling van kennis tussen sectoren is opgave. Voorkomen moet worden dat sectoren 'het wiel' gaan uitvinden over expertise die 'elders' al aanwezig is.

- Er is met name voor de sportsector nog winst te behalen, als de ruimtelijke opgave van het sportbeleid sterker geïntegreerd wordt met het ruimtelijke beleid. Hiervoor zijn volop kansen in het kader van de concept-notitie 'strategische uitgangspunten sportvoorzieningen' waarvan Sport & Cultuur trekker is.

Kansen

- Belangen tussen sectoren versterken elkaar: het gaat met name om de parallelle doelstellingen in ruimtelijke kwaliteit van de buitenruimte, het belang gezond te kunnen bewegen en sporten, groen en klimaatbeheersing. In Rotterdam is een strategisch groenoverleg waarin de opgaven voor de openbare ruimten tussen diensten zoveel mogelijk op elkaar wordt afgestemd cq dat men op de hoogte is van waar aan gewerkt wordt. Van hieruit kan er worden gewerkt aan een integraal gemeentelijk beleid wat betreft sport en bewegen, spelen en groen.
- De verandering van het deelgemeentebestel naar één stadsbestuur met adviserende gebiedscommissies biedt kansen voor een eenduidiger sport- en beweegbeleid in de wijken.
- Er is in Rotterdam veel kennis beschikbaar over de voorwaarden die leiden tot een meer beweegvriendelijke, gezonde omgeving. Die kennis kan gebruikt worden om de uitvoering op gebiedsniveau te faciliteren.
- Gezondheid wordt een steeds belangrijker aanjager voor de noodzaak van sport en beweging in de wijken. De gemeente wil hierbij een nieuwe rol als regisseur in plaats van het zelf aanbieden van sportactiviteiten. Dit biedt mogelijkheden tot een vernieuwing en versterking van het aanbod, afgestemd op de vraag.

Bedreigingen

- Als gevolg van bezuinigingen kan financiering van ontwikkeling en beheer/programmering van (openbare) sport- en spelvoorzieningen onder druk komen te staan.

2.2. Aanbevelingen voor het project beweegvriendelijke omgeving NISB

Met betrekking tot het project beweegvriendelijke omgeving van NISB zijn er over beleid en samenwerking tussen sectoren de volgende leerpunten te destilleren (NB: het accent ligt in deze analyse op verzoek van NISB vooral op samenwerking).

- Benoem sport en beweging als beleidsopgave, zodat van hieruit een katalysator ontstaat in de gemeente.
- Zorg indien een thema meerdere sectoren raakt door middel van een bestuurlijke opdracht voor samenwerking tussen de verschillende onderdelen van de gemeente.
- Neem tijd voor het ontwikkelen van instrumentarium: goede producten kosten tijd en menskracht. Ontwikkelingen als kindvriendelijke wijken of de Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte waarin gedegen inhoudelijke kennis is opgebouwd, zijn meerjarige trajecten. Werk met een klein kernteam: dit is meestal efficiënter in daadkracht dan projecten waar heel veel partijen betrokken bij zijn. Betrek nadat de basiskennis is gegenereerd wel veel partijen om hierover te communiceren en in het vervolg te betrekken.
- Kennisontwikkeling is één, maar borging van kennis en ervoor zorgen dat het onderwerp gemeentebreed op de agenda blijft en kennis ook in uitvoering komt, vereist een lange adem. Zorg binnen de organisatie dat er centrale aanspreekpunten zijn die zich bezig houden met de gemeentebrede communicatie over het onderwerp beweegvriendelijke omgeving en die als taak hebben kennis ook bij te houden en te verstrekken.
- Knelpunt bij de ontwikkeling van de schoolsportpleinen en de groene schoolpleinen was met name de selectie van de locatie. Een minimale grootte van een schoolplein is noodzakelijk (ca 1000 m²). Echter: veel schoolpleinen zijn veel kleiner. Dit wordt onder andere veroorzaakt door de richtlijnen onderwijshuisvesting bij VNG (Gemeenten zijn zelf bevoegd tot het vaststellen van de normen voor maatvoering, maar nemen deze richtlijnen meestal integraal over). Deze schrijft 3 m² per kind voor met een minimum van 300 m². Dit geeft weinig bewegingsruimte per kind. Aan het NISB wordt aanbevolen het onderwerp van te kleine maatvoering van schoolpleinen voor sport en beweging vanwege nationale richtlijnen op te pakken.
- Een ander knelpunt bij het ontwikkelen van kindvriendelijke/beweegvriendelijke wijken zijn de strenge regels in het attractiebesluit speeltoestellen. Kinderen kunnen hierdoor niet optimaal spelen en bewegen (wat weer tot allerlei motorische achterstanden kan leiden). Aan NISB wordt aanbevolen deze discussie nationaal open te breken.

Sportmogelijkheden in speeltuin Hillesluis (deelgemeente Feijenoord)

3. Een beknopte geschiedenis van (ruimtelijk) beleid en sport en bewegen in Rotterdam (t/m 2005)

Rotterdam heeft een lange geschiedenis met het faciliteren van sport, spel en beweging in de stad. Het gaat dan zowel om de voorzieningen (sportaccommodaties, openbare ruimte) als sportactiviteiten. Het werken aan voorwaarden voor een beweegvriendelijke omgeving komt tot stand via verschillende beleidsdoelstellingen. In dit hoofdstuk wordt een beknopte schets gegeven van de historie van de ruimtelijke opgaven met een relatie met sport en beweging in Rotterdam t/m 2005. "Sport en Recreatie horen bij de Rotterdammers, bijna zoals de haven¹". De gemeente Rotterdam heeft sedert begin van de vorige eeuw geïnvesteerd in sport, spel en bewegen. De ruimtelijke voorwaarden hiervoor zijn op verschillende wijzen tot stand gekomen. Hoewel Rotterdam kampt met een imago van 'dichtbebouwde stad' met weinig openbare ruimte, zijn parken en sport- en spelvoorzieningen voor de meeste bewoners nog dichtbij te vinden. Ondergaand wordt op de oorzaken hiervan.

De ontwikkeling van de stad

Rotterdam is uiteraard in meerdere perioden gebouwd. De oude stadswijken rond het centrum (gebouwd eind 19^e/begin 20^e eeuw) worden gekenmerkt door smalle straten. Hiermee komen ze vaak benauwd en met weinig buitenruimte over. Veel van deze wijken zijn gebouwd op basis van een stedenbouwkundige structuur van gesloten bouwblokken. Achter, veelal opengestelde poorten, bevinden zich veel grote binnenterreinen. Hoewel in de eerste indruk onttrokken aan het blote oog, is hiermee in veel oude stadswijken meer openbare ruimte aanwezig dan gedacht wordt. In de jaren '30 werd het 200 ha grote Kralingse bos aangelegd. Na de oorlog zijn er in het kader van de wederopbouw nieuwe woonwijken toegevoegd. In deze wederopbouwperiode was er ook veel aandacht voor sport, bewegen, groen en recreatie in het kader van het verbeteren van de leefomstandigheden van bewoners. Rotterdam was immers een havenstad en deze voorzieningen werden van groot belang gevonden voor Rotterdam. Tussen de nieuwe wijken en de oude stadswijken op Zuid werd het Zuiderpark aangelegd, eveneens ca 200 ha groot. Ook werden vele sportvoorzieningen als een sportieve rand langs de oude stadswijken gerealiseerd, zoals de Esch langs de rand van Kralingen, Varkenoord langs de oude stadswijken van Feijenoord, en Vreelust in Delfshaven. Deze sportvoorzieningen zijn er nog steeds. Hiermee hebben zowel de 'oude' als de (toen nog) 'nieuwe wijken' veel sportvoorzieningen op korte afstand. De naoorlogse nieuwe wijken zijn overwegend groen en ruim in opzet (Hoogvliet, IJsselmonde, Pendrecht, Zuidwijk, Prins Alexander, Schiebroek). Ook hier is dus in de basis volop ruimte voor sport, spel en beweging. Het in de jaren '80 gebouwde Beverwaard (gebouwd in een periode van grote bezuinigingen) vormt hierop een uitzondering. Daarnaast is Rotterdam ook een redelijk 'uitgelegde' stad: er is nog veel ruimte beschikbaar. Dit zorgt ervoor dat de druk op ruimte voor woningbouw niet extreem hoog is.

Het creëren van openbare ruimte in oude stadswijken

Naast de genoemde ruimtelijke structuur was er ook aandacht voor een tekort aan groen en openbare ruimte in oude stadswijken waar dit wel aan de orde was. Het wijkpark Oude Westen verrees in de jaren '80 na sloop van een verzorgingstehuis. In de jaren '90 werd het Branco van Danzigtpark aangelegd op een voormalig giftig terrein in Delfshaven en in de jaren '00 maakte in de Tarwewijk woningbouwblokken plaats voor het Millinxpark.

Ambtelijk en politiek draagvlak voor (ruimte voor) sport, spel en beweging

Historisch gezien is er ambtelijk en politiek draagvlak voor het hebben en behouden van openbare ruimte en sportvoorzieningen in de stad. Bij grote ruimtelijke opgaven waar sport en recreatie in het gedrang was, werd er in samenspraak tussen Stadsontwikkeling en Sport & Cultuur een passende oplossing gevonden, waarbij het belang van de sport zwaar woog: sportvelden vlakbij bewoners zijn zo veel mogelijk behouden.

Traditie van sociaal beheer en programmering

Rotterdam heeft daarnaast een traditie met toezicht en programmering op de pleintjes. Al in de jaren '80 startte de gemeente Rotterdam met het inzetten van toen geheten 'pleinenwerkers'. Momenteel worden deze activiteiten vooral uitgevoerd door Thuis Op Straat (TOS), Sportstimulering van Sport & Cultuur en de BSW (koepel van speeltuinen). Vanuit BSW wordt Duimdrop aangeboden: materialenuitleen op sport- en spellocaties.

¹ Recreatie in Rotterdam, tussen burger en bestuur blz. 5

4. Beleid collegeperiode 2006 t/m 2010

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt het gevoerde beleid en de in het kader van een beweegvriendelijke omgeving relevante programma's en projecten in de collegeperiode 2006-2010 weergegeven. In het volgende hoofdstuk komt dit voor de collegeperiode 2010-2014 aan de orde. De collegeperiode 2006-2010 is meegenomen, aangezien ruimtelijke ingrepen vaak meerjarige processen zijn die in een bepaald collegejaar in gang worden gezet en in een daaropvolgende collegeperiode (of soms nog later) worden afgerond. Daarnaast zijn effecten van maatregelen pas in een volgende collegeperiode zichtbaar. In de collegeperiode 2006-2010 waren de volgende beleidsprogramma's relevant voor een beweegvriendelijke omgeving:

- Sportbeleid
- Beleid Kindvriendelijke wijken
- Pact op Zuid
- Beleid Verkeer en Vervoer
- Groenbeleid.

4.2. Sportbeleid

4.2.1. Aanleiding en doelstelling

In de collegeperiode 2006 t/m 2010 werd in het sportbeleid verder gegaan met het reeds in 2001 ingezette sportbeleid: het Tienpuntenplan Rotterdam Sportstad. Dit tienpuntenplan had als doel om sport in Rotterdam 'in de volle breedte' aan te jagen. Van onderwijs, sport in de buurt en recreatiesport, tot topsport en citymarketing. De tien benoemde punten in Rotterdam Sportstad waren:

1. Sport op school
2. Sportverenigingen
3. Sport in de wijken
4. Sportevenementen
5. Topsport
6. Citymarketing en communicatie
7. Sportinfrastructuur
8. Sportopleidingen
9. Recreatiesport
10. Commerciële Sportvoorzieningen

Het tienpuntenplan viel onder de verantwoordelijkheid van wethouder Sport. Sport & Cultuur, de stichtingen Rotterdam Topsport en Rotterdam Sportsupport (verenigingsondersteuning) werkten samen om het beleid vorm te geven en te realiseren. Onderstaand wordt aangegeven welke acties binnen het tienpuntenplan zijn ingezet voor die onderdelen die relevant zijn voor de 'beweegvriendelijke omgeving' (nr 3, 7, 9. Voor de compleetheit van de doelstellingen in het kader van het vergroten van de sportparticipatie is ook '1' lekker fit' meegenomen). Tevens wordt hierbij aangegeven of er effectmeting heeft plaatsgevonden, waarbij er doorverwezen wordt naar sites waar de effectmeting te vinden.

Overkoepelende doelstelling sportbeleid en effectmeting

De overkoepelende doelstelling in het sportbeleid in de collegeperiode 2006-2010 en in deze collegeperiode is het verhogen van de sportparticipatie. De sportparticipatie is gedefinieerd volgens de landelijke RSO-norm: het deel van de bevolking dat minimaal 1 keer per maand sport beoefent.

Effectmeting: de ontwikkeling van de sportparticipatie en sportgedrag wordt gemeten in een tweejaarlijks onderzoek m.b.t vrije tijd.

Meer informatie: www.rotterdam.nl/publicatiesvrijetijdsbestedingsport

4.2.2. Het tienpuntenplan Rotterdam Sportstad

Ad. 1. Sport op School - Onderwijs

Het Lekker-Fit!programma is ontwikkeld. Geconstateerd werd dat te veel kinderen in Rotterdam overgewicht hadden. In de collegeperiode 2006-2010 betrof Lekker-Fit vooral extra uren bewegingsonderwijs. Daarnaast werd in het kader van Pact op Zuid op Zuid op scholen een voedingsprogramma ontwikkeld en uitgevoerd in samenwerking met o.a. het voedingscentrum.

Effectmeting: effect op overgewicht wordt periodiek gemeten.
Meer informatie: www.rotterdamlekkerfit.nl.

Ad. 2. Verenigingssport

Verenigingsondersteuning

In 2003 is Rotterdam Sportsupport opgericht om verenigingen te ondersteunen. Er is een breed scala aan ondersteunende activiteiten en vernieuwende initiatieven opgezet om verenigingen te versterken en de maatschappelijke functie van verenigingen te vergroten. De verenigingen zetten zich ook steeds meer in voor maatschappelijke functies, waaronder een verhoging van de sportparticipatie.

Effectmeting: Rotterdam Sportsupport meet het effect van de meeste van haar activiteiten. De 'vitale vereniging' was het eerste doel van Rotterdam Sportsupport. Dit wordt jaarlijks gemeten aan de hand van de vitaliteitsindex.

Meer informatie: www.rotterdamsportsupport.nl

Visie Voetbal Vitaal 2010: herstructurering Rotterdamse voetbalcomplexen

Voetbal is van oudsher een populaire sport in Rotterdam en Rotterdam heeft dan ook een groot aantal voetbalcomplexen. De vraag was sinds de jaren '90 echter sterk teruggelopen. Tevens maakte het gebruik van kunstgras de bespeelbaarheid groter. In samenwerking met voormalig OBR (nu SO/Vastgoed) is een plan opgesteld waarbij voetbalverenigingen moeten fuseren om hiermee weer sterke verenigingen te hebben, de Visie Voetbal Vitaal 2010. Vrijgekomen grond kon vervolgens worden ingezet voor andere doeleinden, zoals woningbouw. In deze herstructureringsoperatie is niet op voorhand gekeken naar de meest gewilde locaties voor woningbouw. Er is in de eerste plaats gekeken naar de levenskracht van de verenigingen en die functioneren het beste als ze goed bereikbaar, dus dicht bij bebouwd gebied liggen. Met behulp van een bijdrage uit stedelijke middelen en cofinanciering vanuit vastgoed is fors geïnvesteerd in kunstgrasvelden en het moderniseren van een aantal gebouwen. In sommige gevallen worden de kunstgrasvelden opengesteld voor de wijk.

Ad 3. Sport in de wijken

Wat betreft 'sport in de wijken' waren vier concepten/voorzieningen met name van belang in het kader van de beweegvriendelijke omgeving: de aanleg van openbare kunstgrasveldjes, de aanleg van schoolsportpleinen, de oprichting van schoolsportverenigingen en de aanleg van zogenaamde 'sportieve vernieuwingsplekken'. De deelgemeenten speelden een grote rol bij de realisatie van mogelijkheden voor sport in de wijken. Het Sportjaar 2005 was een belangrijke katalysator om het tienpuntenplan Sportstad handen en voeten te geven. In de wijken is er in het kader van het Sportjaar 2005 veel geïnvesteerd.

Kunstgrasveldjes

Er is sinds het Sportjaar 2005 veel geïnvesteerd in aanleg van kunstgrasveldjes en overige openbare trapveldjes (waaronder Crujfcourts en Krajicek Playgrounds). Hiervan zijn er t/m 2012 ca 80 gerealiseerd (waarvan ca 50 kunstgrasveldjes). De locatie van de trapveldjes zijn bepaald door de deelgemeenten. Zij waren ook verantwoordelijk voor de bewonersparticipatie. In de meeste gevallen zijn de veldjes aangelegd door Sport & Cultuur. Doel van deze voorzieningen was met name om kwalitatief goede sportvoorzieningen dichtbij de kinderen en jongeren te realiseren om zo het sporten te bevorderen. In veel gevallen worden ze ook beheerd/geprogrammeerd. In het kader van Pact op Zuid zijn in 2008 extra middelen vrijgemaakt voor programmering op de aangelegde kunstgrasveldjes. Zo is er in opdracht van de deelgemeente Feijenoord en Charlois door Sport & Cultuur een pleinenprogrammering opgesteld voor aangelegde nieuwe sportveldjes in de deelgemeenten Feijenoord en Charlois met middelen van Pact op Zuid.

Effectmeting:

Crujfcourts: Het Mulierinstituut brengt jaarlijks in opdracht van de Cruyff-foundation een monitor uit: www.mulierinstituut.nl en www.cruyff-foundation.org

Krajicek Playgrounds : Onderzoek via Krajicek Foundation: www.krajicek.nl

Kunstgrasveldje Verschoorplein Tarwewijk

Schoolsportpleinen

In het Sportjaar 2005 is door Sport & Cultuur het concept van het schoolsportplein ontwikkeld. Geconstateerd werd dat schoolpleinen vaak 'kaal' zijn en veel beter benut kunnen worden voor sport en bewegen, zeker in wijken met weinig ruimte. Schoolsportpleinen zijn aangelegd op 'Lekker-Fitscholen' om zo een maximaal effect te bewerkstelligen. Ook worden ze zo veel mogelijk gebruikt door de buurt. Openbare scholen zijn overigens verplicht hun schoolplein open te stellen. In een aantal gevallen worden ze alleen opengesteld als er ook toezicht of programmering na schooltijd aanwezig is.

Projectleider voor de aanleg van de schoolsportpleinen was Sport & Cultuur. Door Sport & Cultuur is een 'basisprogramma van eisen' ontwikkeld waaraan alle schoolsportpleinen moeten voldoen: een indeling in een 'sportzone', een 'spelzone' en een 'rustzone'. Vervolgens werd samen met de scholen de gewenste inrichting bepaald. Het terrein werd door een commerciële sport- en spelaanbieder aangelegd.

Het eerste schoolsportplein is in het kader van het Sportjaar 2005 aangelegd op basisschool Finlandia in Delfshaven.

In de periode 2006 t/m 2010 zijn er nog eens zeven van deze schoolsportpleinen aangelegd (zie ook paragraaf 4.4. Pact op Zuid).

Knelpunt bij de ontwikkeling van de schoolsportpleinen was met name de selectie van de locatie. Zoals aangegeven was een lekker-fitschool een voorwaarde. Daarnaast is echter ook een bepaalde grootte van een plein noodzakelijk (ca 1000 m²). Echter: veel schoolpleinen zijn veel kleiner. Dit wordt onder andere veroorzaakt door de richtlijnen onderwijshuisvesting bij VNG (Gemeenten zijn zelf bevoegd tot het vaststellen van de normen voor maatvoering, maar nemen deze richtlijnen meestal integraal over). Deze schrijft 3 m² per kind voor met een minimum van 300 m². Dit is veel te weinig (bewegings)ruimte.

Een belangrijk middel om de mogelijkheden voor sport te vergroten, is dan ook het aanpassen van de modelverordening bij VNG. Dit zou een mogelijke actie kunnen zijn voor NISB in het kader van het werken aan een beweegvriendelijke omgeving.

Effectmeting: er heeft geen effectmeting naar gebruik van schoolsportpleinen plaatsgevonden.
Informatie: Sport & Cultuur

Schoolsportplein bij basisschool Finlandia in Delfshaven en Over de Slinge in Charlois

Schoolsportvereniging

(bron: www.rotterdamsportsupport.nl)

“De schoolsportvereniging is een initiatief van Rotterdam Sportsupport. Hierbij wordt in wijken waar weinig sportverenigingen zijn (met name de oude stadswijken) een sportvereniging op een basisschool opgericht. Een (of meerdere sportverenigingen) adopteren een schoolsportvereniging en bieden hier sportactiviteiten en structuur aan. Kinderen kunnen kiezen uit vier verschillende sporten in de schoolsportvereniging”. De schoolsportverenigingen zijn een groot succes. Via de schoolsportverenigingen zijn eind 2012 via 21 scholen ruim 2100 kinderen lid van een schoolsportvereniging. Naast een stijging van de sportparticipatie levert het project ook een positieve bijdrage aan sociaal-maatschappelijke vraagstukken, zoals gezondheid, leefbaarheid en schoolprestaties. Dit concludeert het Verwey-Jonker Instituut in zijn jaarlijkse onderzoek naar de effecten van de schoolsportverenigingen. Hierin valt onder meer te lezen dat de grote aantallen sportende kinderen aanzienlijk bijdragen aan verbeteringen in de wijken, die in veel gevallen tot de meest achtergestelde van Rotterdam behoren. Zo zegt zestig procent van de ouders door het sportproject in contact te komen met andere ouders. Ook kinderen leren meer kinderen in de buurt kennen en gaan vaker buiten spelen. Opvallend is dat sportende kinderen hun leefomgeving positiever beoordelen dan hun niet-sportende klasgenootjes”.

Eén van de succesfactoren van de schoolsportverenigingen is het Jeugdsportfonds Rotterdam. Het Jeugdsportfonds Rotterdam richt zich op Rotterdamse kinderen van 4 tot en met 17 jaar, waarvan het gezinsinkomen niet meer is dan 120% van het wettelijk geldende minimum. Een aanvraag verloopt altijd via een intermediair. Iets minder dan de helft van het aantal leden van de schoolsportverenigingen heeft van dit fonds gebruik gemaakt om lid te kunnen worden van een sportvereniging.

Effectmeting: Het Verwey-Jonker-instituut voert effectmeting uit naar de schoolsportverenigingen.

Informatie: www.verwey-jonker.nl

Meer informatie: www.schoolsportvereniging.nl en www.rotterdamsportsupport.nl

Sportieve vernieuwingsplekken

Het beleid van sportieve vernieuwing werd al in de jaren '90 ingezet om ervoor te zorgen dat jongeren meer mogelijkheden tot openbaar sporten kregen. Sportieve vernieuwingsplekken zijn grote openbare sportplekken met toezicht en programmering. Sportieve vernieuwingsplekken hebben een wijkoverstijgend karakter. Rotterdam heeft er drie gerealiseerd. Lloyd Multiplein in het Lloydkwartier (Delfshaven) en het Henegouwerplein in Middelland zijn de twee sportieve vernieuwingsplekken op de rechtermaasoever. De sportplaza Zuiderpark is de enige sportieve vernieuwingsplek op de linkermaasoever. De doelstelling was het aanleggen van vier van deze plekken: twee op Noord en twee op Zuid.

Effectmeting: Voor sportplaza Zuiderpark is een uitgebreide evaluatie opgesteld (één van de drie evaluaties in het kader van de pilot beweegvriendelijke omgeving).

www.rotterdam.nl/zuiderpark

Informatie: Sport & Cultuur

Ad 9. Recreatiesport

Het voornaamste kenmerk van recreatiesport is het ongeorganiseerde karakter. Recreatiesport wordt voornamelijk beoefend in de openbare ruimte, zoals bij skaten, hardlopen en toerfietsen. In 2009 is in Rotterdam een recreatief fietsroutenetwerk gereed gekomen dat de stad op een aantrekkelijke manier verbindt met de regio en vice versa (zie paragraaf 4.5.).

Fietsen langs de rivieroever (de Boompjes)

4.3. Beleid Kindvriendelijke Wijken

4.3.1 Aanleiding en doelstelling

Het vorige college heeft tevens beleid ingezet om Rotterdam kindvriendelijker te maken. In dit beleid zijn verschillende elementen verankerd die leiden tot een beweegvriendelijkere omgeving voor kinderen. Geconstateerd werd dat veel gezinnen de stad uittrokken en verhuisden naar randgemeenten met grotere huizen, meer groen en meer speelruimte voor kinderen. "Veel ouders vinden de stad geen goede plek om kinderen op te laten groeien. Ze zijn niet tevreden met hun kleine woningen en de beperkingen van hun woonomgeving. Gezinnen in Rotterdam zijn het minst tevreden in vergelijking tot andere steden over zowel de woonomgeving als het wonen"². Sinds 2000 trekken gemiddeld 1200 gezinnen per jaar weg uit Rotterdam. Het programma kindvriendelijk is ontwikkeld om dit tijt te keren. De aanleiding om te werken aan kindvriendelijkheid werd versterkt door onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut naar de leefsituatie van kinderen uit 2006: Rotterdam stond onderaan de lijst van gemeenten als het gaat om kindvriendelijkheid. In het onderzoek van Verwey-Jonker gaat het overigens voor het grootste deel om sociale indicatoren.

Het programma is opgezet door middel van een samenwerking tussen verschillende diensten: zowel fysiek (Stadsontwikkeling/stedenbouw en Verkeer en vervoer) als sociaal: de GGD, Sport en Recreatie en Jeugd, Onderwijs en Samenleving (JOS). Trekker van het programma was dienst JOS.

In het collegeprogramma was de volgende doelstelling opgenomen:

In 2010 zijn 7 wijken aantoonbaar kindvriendelijker.

Het programma kende drie pijlers:

- a. Het verbeteren van de kindvriendelijkheid in tenminste zeven pilot-wijken. Uiteindelijk kregen elf pilotwijken in acht deelgemeenten extra budget om nieuwe wegen in te slaan en een voorbeeldfunctie te vervullen voor de rest van de stad. In de volgende paragraaf worden enkele aansprekende voorbeelden in relatie tot een beweegvriendelijke omgeving weergegeven.
- b. Daarnaast is er gewerkt aan een stedenbouwkundige visie 'Bouwstenen voor een kindvriendelijk Rotterdam' dat structureel onderdeel is van de bestaande stedelijke ruimtelijke kaders. Deze stedenbouwkundige visie biedt ook bouwstenen voor een beweegvriendelijke omgeving voor kinderen.
- c. Stedelijke activiteiten om Rotterdam als kindvriendelijke stad te promoten.

Op 11 maart 2008 benoemde het College van B & W de zes beleidsthema's voor verbetering van de kindvriendelijkheid. Dit waren:

- veiligheid in het verkeer en bij het spelen
- voldoende en beschikbare voorzieningen en activiteiten voor kinderen en jongeren, ondermeer een betere programmering in de club- en buurthuizen
- saamhorigheid en binding: contacten met burens en andere kinderen, geen overlast, samen dingen afspreken en doen
- omgevingsfactoren in de wijk: schoon, groen, brede stoepen, goede straatverlichting;
- bouwen van kindvriendelijke woningen: eengezinswoningen en/of hoogwaardige gezinsappartementen met voldoende ruimte voor kinderen en voor parkeren;
- verbetering wijkimago: aantrekkelijker en kindvriendelijker.

Het programma kindvriendelijke wijken is een uitgebreid programma met vele maatregelen. In het kader van deze evaluatie zal eerst ingegaan worden op resultaten en voorbeelden van de maatregelen in de elf pilot-wijken. Vervolgens zal dieper ingegaan worden op de totstandkoming en

² Kindvriendelijke wijken Monitor 2010, blz. 5

resultaten van de Stedenbouwkundige Visie Kindvriendelijke wijken. Hierin wordt een ruimtelijk beleidskader gegeven met vooral stedenbouwkundige maatregelen die leiden tot kindvriendelijkheid, waaronder het vergroten van de beweegvriendelijkheid voor kinderen in wijken.

4.3.2. Pilot-wijken

(Bron: Kiwi-monitor 2010)

De elf pilot-wijken waren Cool (Centrum), Liskwartier, Erasmusbuurt (Noord), Spangen (Delfshaven), Oosterflank (prins Alexander), Carnisse, Tarwewijk (Charlois), Hoogvliet-Noord, Hordijkerveld-Reijeroord, Beverwaard (IJsselmonde) en Feijenoord (Feijenoord).

In 2008 zijn vooral projecten ontwikkeld en uitgevoerd met een sterke focus op fysieke ingrepen. Ze waren vooral gericht op het vergroten van de verkeersveiligheid, het verbeteren van de speelmogelijkheden en het omvormen van schoolpleinen tot buurtpleinen, de aanleg van sportveldjes en meer programmering op pleinen. Daarnaast hadden veel plannen betrekking op het beschikbaar krijgen van meer bespeelbaar groen en meer jongeren- en ouderparticipatie. In 2009 is in alle wijken de focus van de aanpak gericht geweest op programmering van activiteiten gericht op meer jongeren- en ouderparticipatie.

In de elf pilotwijken is veel aandacht besteed aan participatie van de jeugd. In Spangen is een kinderraad geïnstalleerd die zelf de herinrichting van een plein heeft ontworpen. In het Oude Noorden is een uitgebreid participatietraject met de kinderen, ouders en bewoners doorlopen rond de herinrichting van het schoolplein, de omliggende straten en de binnenterreinen. In de Beverwaard waren de kinderen betrokken bij het ontwerpen van de veilige routes. Het aspect participatie was niet expliciet in de collegedoelen opgenomen.

In alle pilot-wijken is een groot aantal maatregelen uitgevoerd. Een aantal voorbeelden wordt onderstaand toegelicht. De lijst met alle projecten in de pilotwijken is te vinden in de bijlage.

Spangen (Delfshaven)

In het kader van 'Veilig door de wijk' is een veilige route van huis naar school aangelegd, een zogeheten kindlint. In 2009 zijn bestaande fietsroutes verbeterd om de bereikbaarheid van de sportvelden bij Vreelust voor kinderen te verbeteren. Bij het Aagje Deken Betje Wolfplein zijn parkeerplaatsen opgeheven ten gunste van speelmogelijkheid. In 2010 zijn aan de van Lennepstraat een aantal parkeerplaatsen opgeheven, zodat het spelen op brede stoepen voor kinderen mogelijk wordt. Het belang van de kinderen prevaleert boven dat van autobezitters.

Erasmusbuurt (Noord)

Met het project 'Speelplekadoptie' krijgen kinderen, jongeren en ouders de mogelijkheid zelf een bestedingsplan te maken om de kwaliteit van speelplaatsen te verbeteren en te onderhouden. Er zijn hiervoor negen locaties geselecteerd. De welzijnsinstellingen ontvangen van de deelgemeente een notitie van uitgangspunten op basis waarvan de instellingen een werkplan opstellen. Hierin wordt aangegeven op welke wijze samenwerking en coördinatie geregeld is, zodat het activiteitenaanbod in de wijk beter op elkaar wordt afgestemd.

Carnisse (Charlois)

De veiligheid rondom de scholen de Kameleon en de Elisabeth school is verbeterd door een kindvriendelijke route: een veilige route van school en speeltuin naar huis door paaltjes, vluchtheuvels en het aangeven van een schoolroute.

4.3.3. Stedenbouwkundige Visie: Bouwstenen voor een kindvriendelijk Rotterdam

(bron: Rapport: Bouwstenen voor een kindvriendelijk Rotterdam, stedenbouwkundige visie)

4.3.3.1. Aanleiding en doelstelling

In het kader van kindvriendelijke wijken is eveneens onderzocht welke ruimtelijke voorwaarden belangrijk zijn in het kader van kindvriendelijkheid. Dit heeft geresulteerd in de stedenbouwkundige Visie 'Bouwstenen voor een Kindvriendelijk Rotterdam'. De visie geeft antwoord op de vraag welke stedenbouwkundige elementen minimaal aanwezig moeten zijn in een kindvriendelijke wijk en in welke mate. Hiermee kan men voor bestaande wijken en voor nieuwbouwplannen duidelijk in kaart brengen waar de sterke en de zwakke punten liggen per wijk. Het levert een concreet beeld op van waar de kansen liggen voor de stad, de deelgemeenten, de projectontwikkelaars en de woningbouwcorporaties. De kern van de visie bestaat uit een basispakket met randvoorwaarden voor de kindvriendelijke woonstad. Het basispakket bestaat uit een aantal bouwstenen of onderdelen waarop wijken getoetst kunnen worden en waarmee de opgave en kansen per wijk kunnen worden benoemd.

Het basispakket

"Het basispakket dat in elke kindvriendelijke wijk aanwezig moet zijn, wordt gevormd door vier bouwstenen: *wonen, openbare ruimte, voorzieningen en routes*. Elke bouwsteen is concreet gemaakt door de minimale eisen zowel kwantitatief als kwalitatief te beschrijven. Door de vier bouwstenen slim te stapelen, ontstaat een stad waar ouders en hun kinderen met plezier wonen. Kinderen maken er zelfstandig gebruik van de pleinen en speeltuinen, kunnen zelfstandig naar school, naar het buurthuis of het voetbalveld. Bij nieuwbouwprojecten of herstructurering helpt het basispakket om de projecten kindvriendelijk te kunnen ontwikkelen. In bestaande wijken helpt het om de opgaven en kansen om de wijk kindvriendelijk te maken, helder in beeld te krijgen".

In deze rapportage zal ingegaan worden op de bouwstenen 'openbare ruimte' en 'routes'. Deze hebben het grootste effect op de beweegvriendelijke omgeving. Ook bij 'voorzieningen' wordt ingegaan op routes, namelijk in relatie tot een veilige schoolomgeving. Dit onderdeel is onder 'routes' opgenomen.

De bouwstenen voor een kindvriendelijk Rotterdam uit de stedenbouwkundige visie vormen een belangrijk instrumentarium om in Rotterdam beweegvriendelijkheid voor kinderen te vergroten.

4.3.3.2. De bouwstenen

1. Bouwsteen openbare ruimte

Bij een kindvriendelijke openbare ruimte draait het niet alleen om voldoende speelplekken. Groen in de wijk en een speelplek vlak bij huis voor de allerkleinsten zijn net zo belangrijk. De bouwsteen openbare ruimte bestaat daarom uit drie sub-bouwstenen:

- de Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte- bespeelbaar groen en- een goede zogenaamde 'drempelruimte.

Op de bouwsteen 'Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte' zal in paragraaf 3.3.4.3 apart worden ingegaan.

Subbouwsteen: Bespeelbaar groen

De stedenbouwkundige visie gaat ervan uit dat in een kindvriendelijke stad groen en natuur niet mogen ontbreken. Groen zet aan tot beweging, maakt blij en stimuleert het begrip, de sociale ontwikkeling en de gezondheid. Kinderen vinden groen belangrijk. In Rotterdam is er 78,8 m² groen per woning beschikbaar (landelijke norm is 75 m² groen per woning). Ook heeft het grootste deel van de bewoners binnen 500 meter beschikking over een groengebied. Er is dus kwantitatief voldoende

groen, maar het groen is voornamelijk geconcentreerd in grootschalige parken en bossen. Groen in de wijken is vaak te weinig aanwezig en niet aantrekkelijk of bespeelbaar. Voor 'bespeelbaar groen' voor kinderen in de wijken zijn de volgende randvoorwaarden geformuleerd waar de wijken aan moeten voldoen:

De randvoorwaarden voor bespeelbaar groen:

- Bomen met seizoensbeleving (bloesem, vruchtdragend, bladverkleuring) en klimbomen;
- Grasvelden en bespeelbaar groen (geen prikkende struiken en bosjes, maar klimbomen);
- Groene schoolpleinen: verhouding verhard:groen = 2:1 bij schoolpleinen groter dan 300 m².

(Deel van) schoolplein kindcluster Nesselande

Subbouwsteen: drempelruimte

Jonge kinderen spelen graag dichtbij huis en hun ouders. Bij een huis dat direct aan de straat gebouwd is, stapt een kind abrupt van het veilige, rustige huis in de drukke, openbare ruimte. Een overgangsstrook of drempelruimte tussen woning en straat helpt die overgang te verzachten. Het gaat dan over eenvoudige ingrepen als een bankje op de stoep, een zitmuurtje, een afdakje of een geveltuin. Bij bestaande woningbouw zonder voortuin en in stadswijken met voldoende brede stoepen (minimaal 3 meter conform de Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte), moet het gebruik van de stoep gestimuleerd worden. De drempelruimte sluit en vult aan op de speelruimtenorm. Een drempelruimte kan maximaal 1,20 meter breed zijn.

2. Bouwsteen routes

Verkeersveiligheid

Een kindvriendelijk netwerk in de wijk maakt het mogelijk dat kinderen zelfstandig de stad kunnen ontdekken en gebruiken. De actieradius van een kind – en daarmee de zelfstandigheid – neemt enorm toe met de aanwezigheid van een goed en veilig netwerk. Kinderen leggen de route naar school vaak spelend af. Goede veiligheid is daarom extra belangrijk, vooral als ouders hun kinderen zelfstandig naar school willen laten gaan. Veiligheid omvat zowel verkeersveiligheid als sociale veiligheid. Een verbetering van de verkeersveiligheid in buurten kan worden gerealiseerd door een goede ontsluiting en verkeerscirculatie (weren van doorgaand verkeer, straten met een keerpunt), een duidelijke categoriseren van wegen, aansluiting op het netwerk van 30 km wegen en snelheidsremmende maatregelen.

Sociale veiligheid

Sociale veiligheid is echter ook van belang: voelen kinderen zich veilig om in een buurt te bewegen: hierbij zijn 'ogen en oren' in de buurt belangrijk. Ruimtelijke maatregelen om de sociale veiligheid in een buurt te bevorderen, zijn bijvoorbeeld het hebben van zo min mogelijk blinde gevels aan de openbare ruimte, de aanwezigheid en passage van mensen, een duidelijke structuur en overzicht van de openbare ruimte, mogelijkheid om alternatieve routes te nemen en publieke functies op strategische plaatsen. Om in elke wijk een kindvriendelijk netwerk te kunnen maken, moet aan een randvoorwaarde worden voldaan: stoepen van minimaal drie meter breed aan minstens één zijde (liefst de zonzijde) van iedere straat (zie ook Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte).

Verkeersveilige schoolomgeving

In de stedenbouwkundige visie hebben de verkeersveiligheid rond scholen en veilige de routes van en naar scholen bijzondere aandacht. Wat betreft de verkeersveilige schoolomgeving is er een actieplan dat loopt via de afdeling Verkeer en Vervoer/ Stadsontwikkeling "Veilig naar School". Dit betreft een combinatie van fysieke maatregelen, zoals parkeren op afstand, en educatie. Het programma betreft maatwerk: per school wordt bekeken wat de meest geschikte maatregelen zijn. Maatregelen worden bepaald aan de hand van een participatietraject met zowel buurtbewoners, leerlingen, ouders als de school. Daarnaast is er een educatieprogramma voor kinderen, waarbij aangehaakt wordt op het algemene programma voor verkeerveiligheid voor de Provincie Zuid-Holland: School of Seef (www.schoolopseef.nl).

Veilige routes

Veilige schoolroutes naar school leveren een belangrijke bijdrage aan een kindvriendelijk netwerk. Met aparte bestrating of speciale staptegels krijgt een route een speels accent. Kruisingen moeten zodanig worden ingericht dat kinderen voorrang krijgen op auto's en fietsers. Als de route ook nog eens langs leuke spellocaties loopt, wordt die extra aantrekkelijk.

Kindvriendelijke route Pendrecht

4.3.3.3 Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte

(bron: eindrapportage Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte)

Aanleiding en doelstelling

In 2008 is de Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte vastgesteld. Belangrijkste doel van de norm is te zorgen dat er in plannen voldoende ruimte voor sport en spel wordt gerealiseerd in de directe woonomgeving. Hiermee wordt een belangrijke basis gelegd voor een beweegvriendelijke omgeving voor kinderen. In deze paragraaf wordt ingegaan op de belangrijkste uitgangspunten van deze norm. In gebieden waar geen plannen spelen, kan de norm gebruikt worden als toetsingsinstrument om te bepalen of er voldoende buitenruimte voor kinderen in het gebied aanwezig is. De rapportage over de totstandkoming en de inhoud van de norm is te vinden op www.rotterdam.nl/kindvriendelijk.

De Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte omschrijft waar en hoe groot ruimtes voor buitenspelen in de woonomgeving dienen te zijn, zowel wat betreft locaties als stoepen, zodat kinderen en jongeren ruimte dichtbij huis hebben om te spelen en te sporten.

Inhoud van de norm

De Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte heeft drie kernpunten en luidt als volgt:

EN

- Eén centrale sport- en spelplek van minimaal 5.000 m² binnen elk groot barrièreblok (*) (groter dan 15 ha). In kleine barrièreblokken (minder dan 15 ha) kan volstaan worden met één grote sport- en spelplek van minimaal 1.000 m².

Voor deze plekken geldt de volgende stedenbouwkundige inpassing:

- centrale ligging
- in het zicht van woningen
- op niet-milieubelaste plekken
- parkeerverbod aan speelzijde van de weg
- bezonning en schaduw

EN

- Grotere sport- en spelplekken (minimaal 1.000 m²) om de maximaal 300 meter ten opzichte van de centrale sport- en spelplek; in dichtbebouwde wijken(**) om de maximaal 200 meter en vervolgens volgens hetzelfde principe: om de maximaal 300 meter respectievelijk 200 meter dient er ruimte voor buitenspelen te zijn. Ook hier zijn bovenstaande stedenbouwkundige voorwaarden van toepassing.

EN

- Een bespeelbare stoep (3-5 meter breed) aan tenminste één straatzijde van de weg, bij voorkeur de zonzijde.

(*) 'Barrièreblokken' zijn gebieden binnen barrières van 50-km-wegen (of met hogere toegestane snelheid), water (rivier, singel, waterplas, meer, vijvers), railinfrastructuur (tram- en spoorlijnen) en/ of bedrijventerreinen.

(**) Onder dichtbebouwde wijken wordt verstaan wijken met een bebouwingsdichtheid vanaf 75 woningen/ha.

De norm voor buitenspeelruimte is van toepassing in gebieden met woonfunctie. In het Centrum is de norm alleen van toepassing in de volgende wijken: het Oude Westen, Cool ten zuiden van de Westblaak, Nieuwe Werk en Stadsdriehoek ten oosten van het spoor.

Kenmerken

De Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte heeft de volgende kenmerken:

1. Het is een 'spreidingsnorm'. Dat wil zeggen: de norm geeft aan hoeveel openbare ruimte er op welke afstand in een wijk aanwezig dient te zijn. Een spreidingsnorm is voor stedenbouwkundigen (die vooral de norm zullen gaan gebruiken) relatief eenvoudig inpasbaar, namelijk opgesteld volgens het type begrippen waar stedenbouwkundigen mee werken.
2. In de norm is alle openbare buitenruimte *potentiële* buitenspeelruimte. Hierin wijkt de Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte af van de gebruikelijke speelruimtenormen. De redenen zijn:
 1. Kinderen spelen even vaak op 'formele' als op 'informele' speelplekken. Voor een kind is de hele buurt het speeldomein, niet alleen de formele speelplekken.
 2. Flexibiliteit van inrichting is een belangrijk principe in de ruimtelijke ordening. Als de bewonerssamenstelling wijzigt, moet de ruimte ook voor andere doelgroepen kunnen worden ingericht.
3. De Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte regelt alleen voldoende ruimte. Het legt niets vast over de inrichting daarvan. Uitgangspunt is: voldoende ruimte op de juiste locatie, hetgeen de belangrijkste voorwaarde voor kinderen en jongeren is om te kunnen spelen en te sporten.
4. De Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte dient niet opgevat te worden als een 'speelplaatsenplan'. Deze indruk wekt de norm wellicht doordat deze aangeeft op welke afstand er welke hoeveelheid buitenspeelruimte aanwezig dient te zijn. Echter: aan deze norm kan op vele verschillende wijzen invulling worden gegeven. Tijdens het creatieve proces van stedenbouw en ontwerp kan de norm op vele wijzen worden ingebouwd in de stedenbouwkundige structuur. De norm voor buitenspeelruimte is een toetsingsinstrument waarmee bekeken kan worden of er in een plan voldoende buitenspeelruimte wordt gereserveerd.

Evaluatie Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte

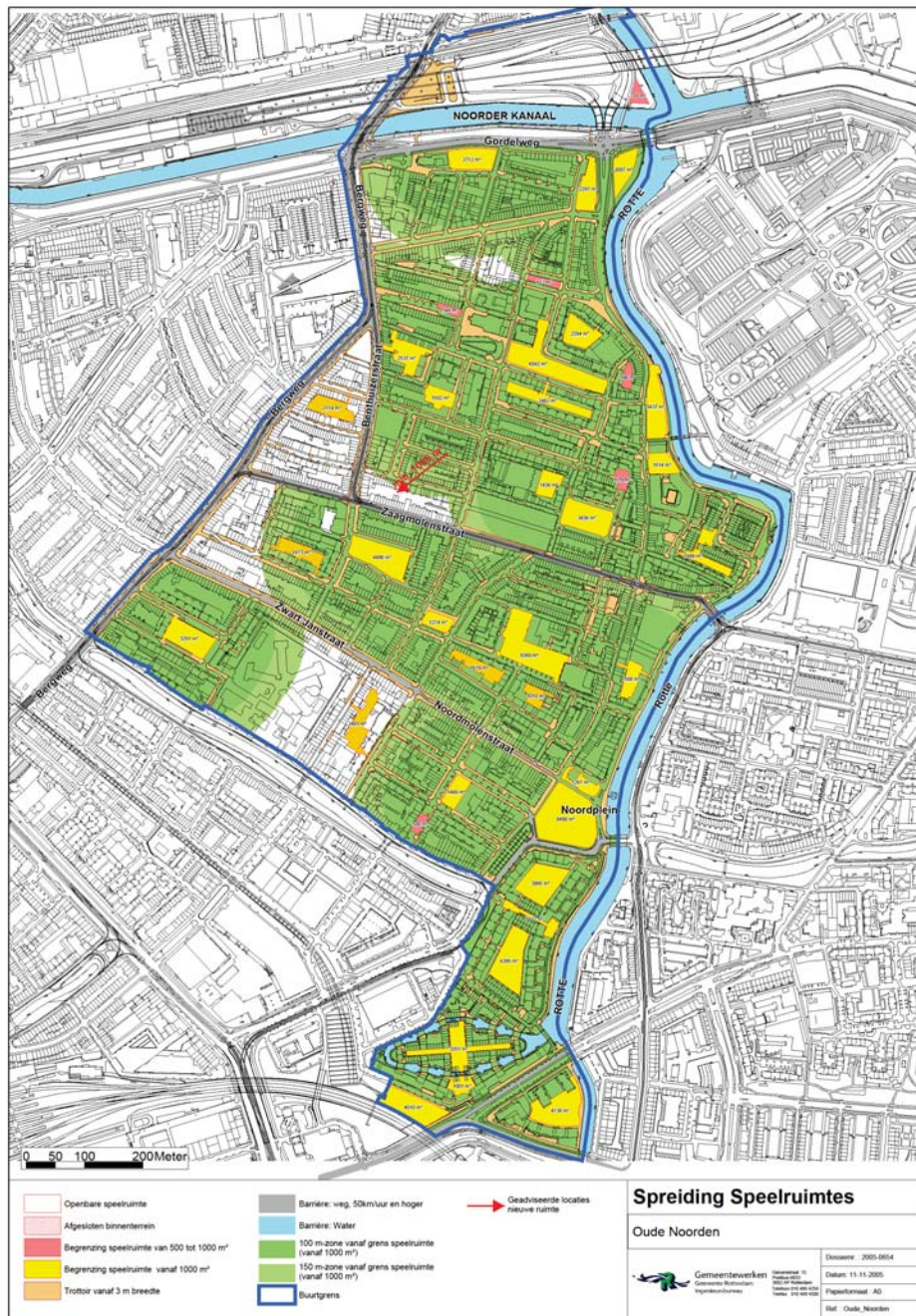
In 2013 heeft een evaluatie van de Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte plaatsgevonden. Er is gekeken naar de toepassing van de norm in het ontwerpproces van ruimtelijke plannen. Ook is gekeken hoe de norm functioneert als toetsingsinstrument voor gebieden waar geen plannen aan de orde zijn (dus in de bestaande situatie.). Gebleken is dat de norm een belangrijke tool is om de discussie over voldoende speelruimte binnen planwikkelingen aan te gaan, vooral door de kwantitatief meetbare methodiek. Om de norm voor buitenspeelruimte goed te kunnen borgen, moet deze zo vroeg mogelijk in de planfase ingebracht worden. Tijdens het werken met de norm was niet altijd duidelijk of semi-openbare ruimten (zoals speeltuinen) wel of niet onder de norm vallen. Hierom is bij de bovengenoemde kenmerken van de norm het volgende toegevoegd: "Ook alle semi-openbare ruimte die geschikt is voor kinderen om te spelen en die een deel van de tijd opengesteld is, zoals speeltuinen, binnenterreinen en sportterreinen indien deze een deel van de tijd zijn opengesteld voor de buurt- vallen onder de norm buitenspeelruimte. Volkstuinen en begraafplaatsen tellen niet mee vanwege het private karakter".

Naar aanleiding van de evaluatie van de norm is de norm ook van toepassing verklaard in het gehele Centrum, gezien de plannen voor de bouw van 5000 woningen in het Binnenstadsplan 2008-2020.

Wat betreft de toetsing van de norm vergemakkelijkt een goed Geografisch Informatie Systeem (GIS) het werk: de norm kan dan automatisch worden ingevoerd en berekend. De gemeente Rotterdam heeft dit systeem al vergaand ontwikkeld: naar verwachting kan via het GIS een snel inzicht ontstaan of een gebied voldoende buitenspeelruimte heeft. Uiteraard is nog wel gebiedskennis en een beperkte schouw als aanvulling op de kaarten noodzakelijk.

De Rotterdamse norm blijkt ook nationaal te worden omarmd. TNO gebruikt de norm als één van de onderleggers in haar instrument voor interactieve ruimtelijke planvorming Urban Strategy (www.tno.nl).

Ook heeft TNO in opdracht van de branchevereniging Spelen in 2011 onderzoek gedaan naar een geschikte norm voor de buitenspeelruimte die de branchevereniging landelijk wil promoten. TNO is tot de conclusie gekomen dat de Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte de beste reeds beschikbare norm is om ook in ander gemeentes aandacht te vragen voor voldoende ruimte voor kinderen en jongeren om te kunnen spelen en sporten.

Toetsing van de Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte in de stadswijk het Oude Noorden (deelgemeente Noord). Deze dichtbebouwde wijk heeft vrijwel overal voldoende speelruimte (groen gearceerde gebieden). In de 'witte delen' waar onvoldoende speelruimte is, is er de mogelijkheid tot het opstellen van binnenterreinen (de donkergele locaties).

4.3.3.4. Wijkscans stedenbouwkundige visie

(Bron: samenvatting wijkscans kindvriendelijke wijken).

De bouwstenen uit de stedenbouwkundige visie zijn getoetst in aantal wijken door middel van een aantal zogenaamde 'wijkscans'. De wijkscans zijn uitgevoerd in opdracht van het huidige college 2010-2014. I.v.m. de overzichtelijkheid worden de resultaten van de wijkscans in dit hoofdstuk weergegeven. Onderstaand worden de belangrijkste conclusies van de wijkscans gegeven naar verschillende typen woonmilieus: centrumwijken, stadswijken en het groenstedelijke woonmilieu. Het geeft inzicht in de huidige kindvriendelijkheid van de wijken, maar geeft ook aan wat de belangrijkste opgaven en kansen voor de toekomst zijn.

Centrumwijken

Kinderen die in het centrum wonen, zien het centrum vaak als een plek waar van alles te beleven valt. Inzet is met name nodig op het gebied van veilige routes en een aantrekkelijke openbare ruimte

Stadswijken

In stadswijken woont een groot aantal (jonge) kinderen. Vaak verhuizen kinderen op het moment dat ze de basisschoolleeftijd bereiken. Opgaven zijn met name de verkeersveiligheid, vooral het probleem van parkeren langs de weg. Oplossingen zijn bijvoorbeeld dubbelgebruik voor spelen, straatpeeldagen, beter benutten wijkstallingsgarages en vergroening (met name van pleinen), meer seizoensbeleving en het stimuleren van drempelruimtes. Hiermee ontstaat een aantrekkelijker wijk en betere routes.

Groenstedelijk woonmilieu

De wijkscans laten zien dat de tuinsteden in de basisopzet nog steeds kindvriendelijke wijken zijn. Gebleken is dat de verkeersveiligheid en vooral de wijkontsluitingswegen en de omgeving van scholen opgave zijn om het groenstedelijk milieu kindvriendelijker te maken. Opvallende opgaven die in bijna alle scans geformuleerd zijn, zijn het vergroenen en open stellen van schoolpleinen en meer aandacht voor voorzieningen voor de oudere jeugd. De kansen in deze wijken zitten vooral in het versterken van het groene imago en de speelplekken en het ontwikkelen van nieuwe vormen van spelen in het groen, het zogenaamde natuurspelen. Deze kansen liggen vooral aan de randen van de wijken. Daar is ook ruimte om voor de oudere doelgroep programma te realiseren.

Aan het eind van deze paragraaf wordt, om een indruk te geven van de wijkscans, kaartbeelden met opgaven en kansen voor diverse wijken in verschillende woonmilieus gegeven. Na afsluiting van het programma kindvriendelijke wijken is de verantwoordelijkheid voor de verdere verankering van het instrumentarium overgedragen aan Stadsontwikkeling.

Effectmeting kindvriendelijke wijken

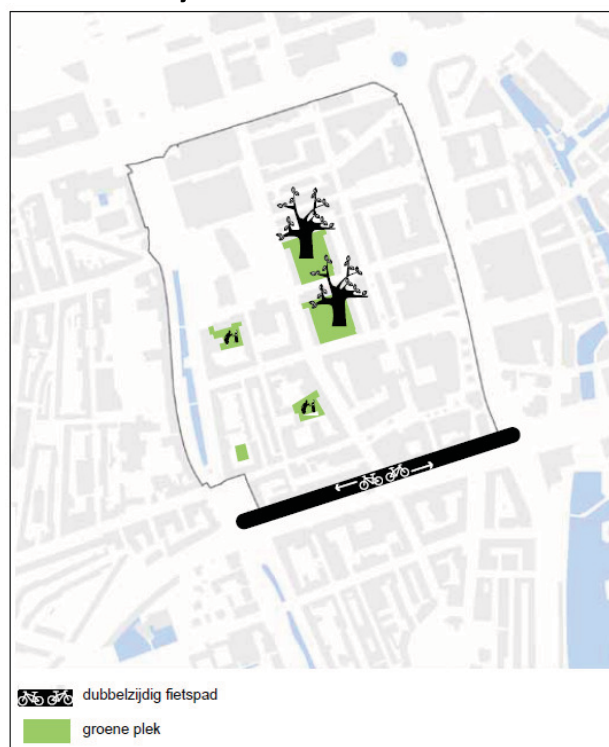
Er is een monitor kindvriendelijke wijken ontwikkeld. Informatie: www.rotterdam.nl/kindvriendelijk. Ook algemene informatie over het project kindvriendelijke wijken is te vinden op deze website.

Centrumwijk

Opgavenkaart Lijnbaankwartier

Kansenkaart Lijnbaankwartier

Stadswijk

Opgavenkaart Hillesluis

Kansenkaart Hillesluis

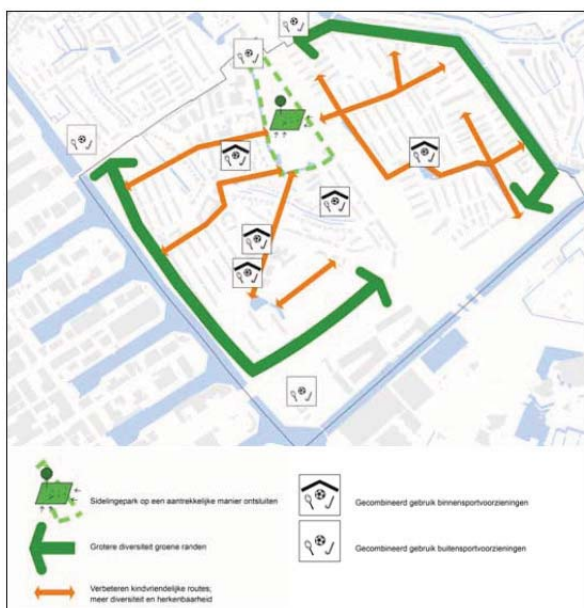

Groenstedelijk woonmilieu

Opgavenkaart Kleinpolder

Kansenkaart Kleinpolder

4.3.4. Groene schoolpleinen

Groene schoolpleinen zijn schoolpleinen met een natuurlijke inrichting, bijvoorbeeld met spannende paadjes, wilgenhutten, boomstammen, planten enz. Het concept voor het groene schoolplein is in Rotterdam geïnitieerd in het kader van het Groenjaar 2008. Hierdoor kunnen stadskinderen in aanraking komen met de natuur. Daarnaast is spelen in en met groen goed voor de motorische ontwikkeling.

Samen met de kinderen wordt, onder deskundige begeleiding van een ontwerper met ervaring met speelnatuur een voor het plein geschikt plan bedacht. Het mooie van groene schoolpleinen is ook dat het samen met de kinderen kan worden ingericht: kinderen werken zo mee aan de totstandkoming van het groene schoolplein. In 2008 is met financiering tussen vanuit Pact op Zuid en het Groenjaar een groen schoolplein aangelegd in deelgemeente Feijenoord. Een voormalig grijs en grauw plein, was een speelse 'tuin' geworden, waar kinderen konden spelen en klauteren, zich verstoppen of de natuur ervaren. Als gevolg van dit succes toonde het Ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie (ELI) interesse in de ontwikkeling van groene schoolpleinen. Met cofinanciering van het Ministerie en met middelen vanuit het programma Kindvriendelijke Wijken en Pact op Zuid zijn er van 2009 t/m 2012 in totaal twaalf groene schoolpleinen aangelegd. Doelstelling van het Ministerie was vooral ook om te leren van de ontwikkeling van groene schoolpleinen. De bevindingen uit dit traject zijn weergegeven in de brochure die Sport & Cultuur in opdracht van het Ministerie van ELI heeft opgesteld: "Groene schoolpleinen, leren en inspireren aan de hand van Rotterdamse voorbeelden". Inmiddels hebben de Groene schoolpleinen ook elders in Nederland navolging gehad.

Effectmeting:

- Specifiek over groene schoolpleinen Rotterdam: Alterra rapport 2474, Meer groen op het schoolplein: een Interventiestudie, De effecten van het groen herinrichten van schoolpleinen op de ontwikkeling, het welzijn en de natuurhouding van het kind (2013)
- Maas, dr. J. , Tauritz R.L. e.a., Groene schoolpleinen, Een wetenschappelijk onderzoek naar de effecten voor basisschoolleerlingen (2013)

Informatie: [www.rotterdam.nl/groene_schoolpleinen_met_o.a.](http://www.rotterdam.nl/groene_schoolpleinen_met_o.a_brochure) brochure:

"Groene schoolpleinen, leren en inspireren aan de hand van Rotterdamse voorbeelden" (2012)

Bewegen op het groene schoolplein

4.4. Pact op Zuid

Aanleiding en doelstelling

Periodiek wordt in Rotterdam de Grote Woontest uitgevoerd, waarin de tevredenheid van de Rotterdammers over het wonen en de woonomgeving wordt onderzocht. Uit de Grote Woontest van 2006 bleek dat bewoners van Rotterdam-Zuid (Charlois, IJsselmonde en Feijenoord) ontevreden zijn over de woonkwaliteit op Zuid. Daarnaast culmineerde sociale problemen zich op Zuid: onveiligheid, werkloosheid, schooluitval enzovoorts. Het vorige college heeft besloten om, in samenwerking met de woningbouwcorporaties en deelgemeenten, een programma te ontwikkelen om Rotterdam-Zuid zowel fysiek als sociaal te verbeteren. Dit heeft geleid tot het 'Pact op Zuid'. Het Pact op Zuid was een gezamenlijk investeringsprogramma voor Rotterdam-Zuid. Het Pact op Zuid is in het nieuwe college overgegaan in het 'Nationaal Programma Kwaliteitssprong Zuid'.

Programma Sport en Bewegen

Een van de onderdelen van het programma Pact op Zuid was 'Bewegen'. Hierover is het volgende opgenomen in het startdocument van Pact op Zuid, 'Buit op Zuid': "Goede sport- en recreatiemogelijkheden bieden de bewoners op Zuid perspectief. Daarbij is de kwaliteit van deze voorzieningen belangrijke voor potentiële bewoners van Zuid: hoe meer hoogwaardige sport- en recreatiefaciliteiten, hoe aantrekkelijker het woonmilieu. Voor gezinnen zijn sport- en recreatie voorzieningen in de directe woonomgeving belangrijk, mede in relatie tot de grote tijdsdruk in deze levensfase. Deze voorzieningen dienen ook van goede kwaliteit te zijn. Sportvoorzieningen in de woonomgeving bieden daarnaast voorwaarde voor een gezonde ontwikkeling van kinderen. Dit is niet alleen voor hun motorische ontwikkeling van belang, maar even zo voor de sociale en cognitieve ontwikkeling".

In het kader van Pact op Zuid is er fors geïnvesteerd in het verbeteren van de sport- en beweegfaciliteiten op Zuid. Er zijn 14 kunstgrasveldjes aangelegd waarvan drie Krajicek Playgrounds en drie Cruyffcourts. Zeven schoolpleinen zijn getransformeerd naar sportplein. Zoals aangegeven in paragraaf 4.3.4. zijn er zes groene schoolpleinen aangelegd. Ook zijn er 21 gymzalen gemoderniseerd. Tot slot mag ook de financiering van de Sportplaza Zuiderpark niet onvermeld blijven. Over deze grote openbare sportvoorziening in het Zuiderpark is een aparte evaluatiestudie gedaan, mede in het kader van de pilot beweegvriendelijke omgeving van NISB. Pact op Zuid heeft ook programmering van de aangelegde sportvoorzieningen gefinancierd.

Sportplaza Zuiderpark: één van de vele investeringen in sport in het kader van Pact op Zuid

Overzicht investeringen in sport en bewegen in kader Pact op Zuid

Kunstgrasveldjes/openbare sportveldjes

Charlois	Oud-Charlois	kunstgrasveldje	Huismanstraat
		Cruyffcourt	Nachtegaalplein
	Tarwewijk	kunstgrasveldje	Verschoorplein
Feijenoord	Feijenoord	Cruyffcourt	Mallegatpark
	Bloemhof	Krajicek Playground	Violierplein
	Afrikaanderwijk	Cruyffcourt	Afrikaanderplein 1
		Krajicek Playground	Afrikaanderplein 2
		kunstgrasveldje	Tweebosplein
Ijsselmonde	Groenenhagen/TH	kunstgrasveldje	Hollandse Tuin bij Sportshop
	Lombardijen	Krajicek Playground	Spinozapark
	Lombardijen	kunstgrasveldje	Zwervers
	Groenenhagen/TH	kunstgrasveldje	Oldenoord
	Groenenhagen/TH	kunstgrasveldje	Herenoord

Schoolsportpleinen

Charlois	Pendrecht		Over de Slinge
Charlois	Zuidwijk		Wereld op Zuid
Charlois	Oud-Charlois		Triangel
Feijenoord	Afrikaanderwijk	digitaal bewegingsplein	Globetrotter
Feijenoord	Bloemhof		Oversteek
Feijenoord	Hillesluis		Blijvliet
Ijsselmonde	Beverwaard		PC en Rk de Regenboog

Groene schoolpleinen

Charlois	Tarwewijk		OBS de Akker
Charlois	Tarwewijk		OBS de Globe
Charlois	Vreewijk		Montfoortcollege
Feijenoord	Bloemhof		Theresiaschool
Feijenoord	Hillesluis		De dialoog en de Zonnehoek

Programmering op aangelegde sportveldjes

Modernisering 21 gymzalen in Charlois, Feijenoord en IJsselmonde

Sportplaza Zuiderpark

Sportcultuur op Zuid

(Bron; rapportage Sportcultuur op Zuid en interview Sport & Cultuur, Edwin de Koning, projectleider sportcultuur op Zuid)

In het kader van Pact op Zuid is ook een visie 'sportcultuur op Zuid' ontwikkeld met als doel 'het levenlang sporten en bewegen' tussen de oren van de bewoners van Rotterdam-Zuid te krijgen. Sport & Cultuur heeft gedurende 2,5 jaar een programma actieve Leefstijl voor Rotterdam-Zuid ontwikkeld en geregistreerd met als doel een stijging van de sportparticipatie. Hierbij is ook een intensief participatietraject opgezet en is onderzoek gedaan naar het sportgedrag van jongeren op Zuid.

Participatie

Om het activiteitenprogramma te ontwikkelen zijn zogenaamde 'sportlabs' georganiseerd. In de sportlabs konden vele betrokken partijen op Zuid zich presenteren en aangeven wat zij konden doen om bewoners op Zuid aan het sporten en bewegen te krijgen: woningbouwverenigingen, sportverenigingen, TOS enz. Hierbij werden ook bewoners betrokken in een afzonderlijke grote bijeenkomst. In de sportlabs werd gevraagd waar de jongeren op Zuid behoefte aan hebben. Bij de uitvoering van de sportactiviteiten werden studenten van hogeschool INHOLLAND betrokken.

Onderzoek

Naast het organiseren van sportactiviteiten is door Hogeschool Rotterdam onderzoek gedaan naar de wensen van Rotterdamse jongeren op Zuid aan sportactiviteiten. Onderstaand de opvallendste conclusies in relatie tot een beweegvriendelijke omgeving.

- Sportparticipatie

Gevraagd is of de jongeren minimaal één uur in de week aan sport doen, zowel georganiseerd als ongeorganiseerd. 72% van de ondervraagde jongeren doet aan sport: 84% van de jongens en 50% van de meisjes. Volgens TOS sporten jongens vooral meer, omdat ze meer op straat zijn, terwijl meisjes zich liever binnen vermaken. Van de jongens is 59% lid van een sportvereniging, van de meisjes 27%. De jongeren konden in de enquête aangeven waarom zij niet lid zijn van een sportvereniging. De voornaamste reden was gebrek aan tijd (62%).

- Motivatie om te sporten

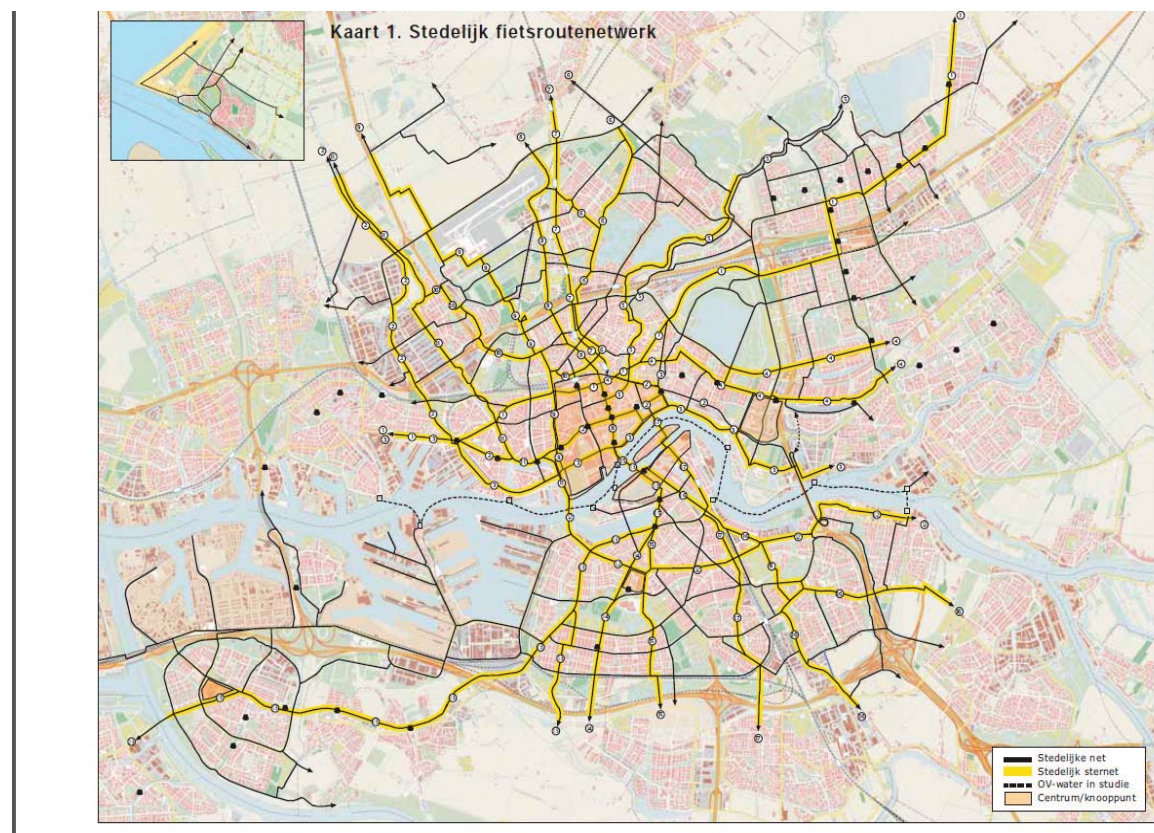
Belangrijke aanknopingspunt voor beleid om mensen meer te laten sporten en bewegen is de motivatie waarom de jongeren sporten. Uit het onderzoek kwamen opvallende verschillen in inzichten naar voren tussen de professionals en de geïnterviewde jongeren. Uit de enquêtes blijkt dat **gezondheid** de belangrijkste reden is om te gaan sporten (37%). Op de tweede plaats, met ruim 24%, staat het **sociale aspect** van het sporten. Het willen presteren en laten zien wat je kunt, staat op de laatste plek. De professionals gaven echter aan dat vooral competitiestrijd belangrijk is voor de jongeren. Ook wordt door hen het sociale aspect genoemd. Er is dus een verschil in beoordeling van motieven tussen de professionals en de jongeren.

- Voldoet het aanbod op Zuid?

Uit het onderzoek komt naar voren dat er wel voldoende sportfaciliteiten op Zuid zijn aansluitend op de wensen en behoeften van jongeren, maar dat deze vooral niet voldoende bekend zijn onder de jongeren.

4.5. Beleid Verkeer en Vervoer

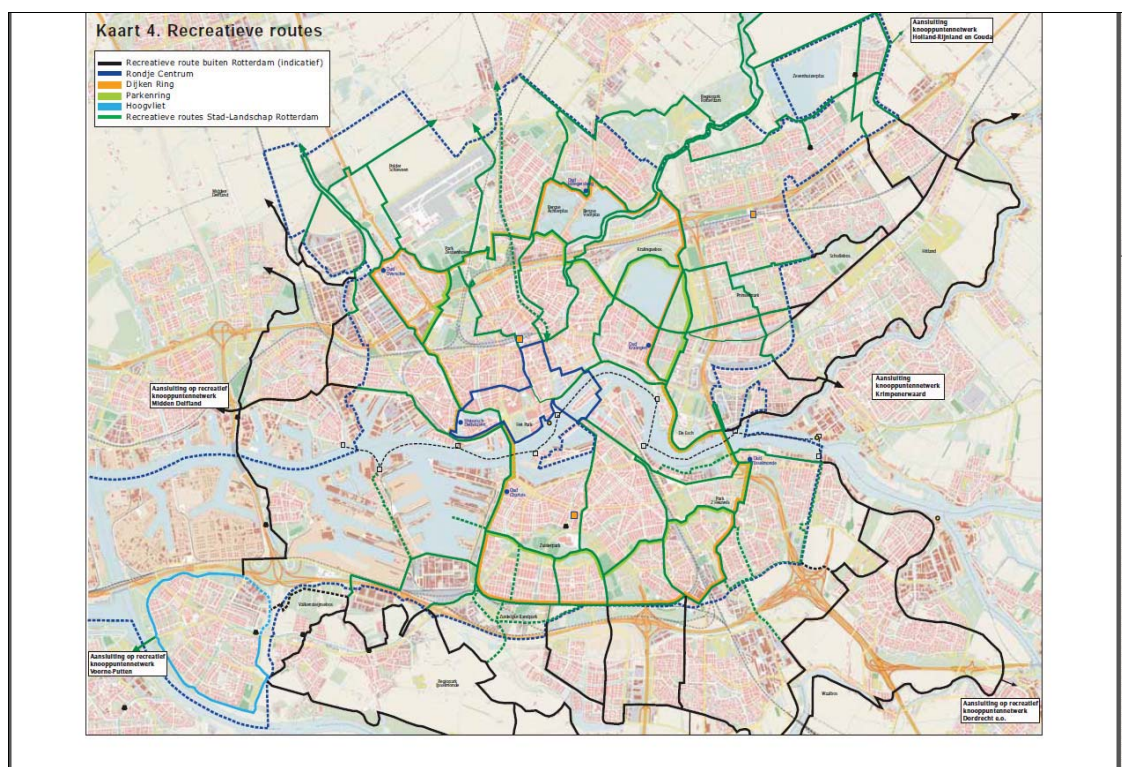
Langzaamverkeersverbindingen, zoals wandel- en fietsroutes hebben een grote invloed op beweegvriendelijkheid. Deze voorzieningen zijn zowel belangrijk voor het functioneel/dagelijks bewegen als voor de mogelijkheid voor routegebonden recreatiesporten, zoals recreatief fietsen, wandelen voor het plezier, hardlopen of skaten. Hierom is ook het verkeer- en vervoersbeleid van belang. De Gemeente Rotterdam heeft beleid gevoerd om de infrastructurele kwaliteit en aanvullende voorzieningen voor met name fietsers te verbeteren. In 2002 is het Actieplan Rotterdam Fietst ontwikkeld dat in 2007 is geactualiseerd. Er is een stedelijk 'sternetwerk' voor de gemeente ontwikkeld, dat is gecombineerd met het regionale fietsnetwerk en nog verfijnd om te zorgen dat mensen op korte afstand van hun beginpunt of bestemming aansluiting vinden op het hoge kwaliteits fietspadennetwerk.

Fietsstructuur van het Actieplan Rotterdam Fietst, 2007-2010

Recreatief fietsroutenetwerk

In de collegeperiode 2006-2010 is daarnaast gewerkt aan de realisatie van een bewegwijzerd recreatief fietsroutenetwerk. Dit recreatieve fietsroutenetwerk is ontwikkeld in een samenwerking tussen toenmalig Sport en Recreatie en Stadsontwikkeling (zie ook paragraaf 4.2.2.). Bij recreatief fietsen staat een hoge belevingswaarde van de route centraal. Bij het bepalen van de routes is gebruik gemaakt van de bijzondere landschappelijke kwaliteiten die Rotterdam bezit, de routes lopen over oude dijken, langs rivieren, plassen en singels en door de parken. Het recreatieve fietsroutenetwerk is opgebouwd uit recreatieve fietsrondjes in de stad en radiale routes van de stad naar het buitengebied. De rondjes verbinden parken, plassen en recreatieve attractiepunten binnen de gemeente Rotterdam. De radiale routes verbinden Rotterdam met de grote recreatieve landschappen buiten Rotterdam. Door recreatieve rondjes en radialen te combineren, kunnen fietsers ook op eenvoudige wijze hun eigen route door de stad samenstellen. Hiermee ontstaat een systeem dat grote keuzevrijheid en vele variatiemogelijkheden biedt.

Effectmeting:

Ontwikkelingen in het fietsverkeer worden gemeten via de Omnibusenquête en tellingen. Het fietsgebruik in Rotterdam is de afgelopen tien jaar gestegen.

Informatie: www.rotterdam.nl/fietsen

4.7. Groenbeleid

Ook in parken wordt veel en steeds meer gesport en bewogen. In Rotterdam zijn de meeste grote parken in de afgelopen tien jaar opgeknapt of grootschalig geherstructureerd. Dit geldt voor het Zuiderpark (met toevoeging van de sportplaza Zuiderpark), het Kralingse Bos (met tevens een verbetering van het zeer populaire skate/hardlooprondje 'Kralingse Plas', het Roel Langerakpark in Delfshaven (met onder andere een openbare sportgelegenheid met skate/hardloopbaan) en het park in Polder Zestienhoven in het kader van de ontwikkeling van Polder Zestienhoven. Ook dit heeft de mogelijkheden voor beweging in de openbare ruimte verbeterd. Bij de ontwikkeling van de parken was ook toenmalig Sport en Recreatie betrokken over het advies ten aanzien van mogelijkheden voor sport, spel, beweging en recreatie.

Het geherstructureerde Zuiderpark in deelgemeente Charlois

Sportvoorziening met hardloopbaan in het Roel Langerakpark in deelgemeente Noord

5. Beleid Collegeperiode 2010 t/m 2014

5.1. Inleiding

In het collegeprogramma 2010 t/m 2014 zijn in relatie tot een beweegvriendelijke omgeving vooral het Sportbeleid, het beleidskader voor de buitenruimte de Rotterdamse Stijl en het Uitvoeringsprogramma Gezond in de Stad van belang. Overigens is de Rotterdamse Stijl geïnitieerd in de collegeperiode 2006 t/m 2010. Aangezien de Rotterdamse Stijl deze collegeperiode definitief is vastgesteld, wordt deze meegenomen in de collegeperiode 2010 t/m 2014.

5.2. Sportbeleid

5.2.1 Aanleiding en doelstelling

Als vervolg op het tienpuntenplan Sportstad is in 2009 de Sportnota 2016 vastgesteld. Ook de Sportnota 2016 vliegt het sportbeleid breed aan. De uitvoering van de sportnota loopt volgens zes renbanen:

1. sportwaarden en onderwijs
2. maatschappelijke thema's
3. breedtesport en sportontwikkeling
4. evenementen en accommodaties
5. Topsport en media
6. citymarketing

De centrale doelstelling van de sportnota is het verhogen van de sportparticipatie (minimaal één keer per maand sporten): van 52% in 2007 naar 70% in 2016. Voor de collegeperiode 2010-2014 is de doelstelling het verhogen van de sportparticipatie van 58% naar 64%.

Doelstelling sportnota 2016

70% van de inwoners beweegt in 2016 (tegen 52% in 2007) mede dankzij de vitale sport- en beweegcultuur in wijken en verenigingen, en mede dankzij de extra sportieve aandacht voor de doelgroepen jeugd, ouderen en mindervaliden.

De zes renbanen vormen de kern van de Sportnota Rotterdam 2016, en is in bovenstaand beeld geïllustreerd.

De 6 renbanen uit de Sportnota 2016

5.2.2. Uitvoeringsprogramma Sport 2011 – 2014

De opgaven zoals aangegeven in de Sportnota 2016 zijn vertaald in een uitvoeringsprogramma Sport voor deze collegeperiode, het UP-sport. De nadruk in het uitvoeringsprogramma in de collegeperiode 2010 t/m 2014 ligt vooral in de 'software' en de 'orgware' en minder op de fysieke investeringen. Het gaat bijvoorbeeld om het uitbreiden van Lekker-Fitscholen en schoolsportverenigingen of het stimuleren van de maatschappelijke doelstellingen van sportverenigingen, zie onderstaande thema's.

Maatregelen Uitvoeringsprogramma Sport 2011 – 2014

1. **Versterking en uitbreiding lekker-fitprogramma**
2. **Continuering en uitbreiding aantal schoolsportverenigingen**
3. **Beweegkuur/van kracht naar klacht: *mensen vanuit eerstelijnszorg doorverwijzen naar sport- en beweegactiviteiten***
4. **Buddyproject challenge sports**
5. **Sport als re-integratie-instrument richting betaald werk**
6. **Sportinitiatieven deelgemeenten** (zie onderstaand)
7. **Herijking sportstimulering** (zie paragraaf 5.2.2.1.)
8. **Sport en bewegen voor ouderen** (zie paragraaf 5.2.2.2)
9. **Sport voor mensen met een beperking** (zie paragraaf 5.2.2.3)
10. **Versterken Jeugdportfonds**
11. **Sportevents:** door side-events gekoppeld aan topsportwedstrijden mensen kennis laten maken met sporten
12. **30 clubs helpen Rotterdam vooruit**
13. **Vergroten maatschappelijke rol sportverenigingen**

De onder '6' genoemde projecten via de deelgemeenten betreffen vaak programmering van openbare sportvoorzieningen. In de Rotterdamse praktijk worden 'hardware' en 'software' bij openbare sportvoorzieningen vaak aan elkaar gekoppeld. Voorbeelden zijn de programmering van Krajicek Playgrounds in deelgemeente Prins Alexander of een bijdrage aan pleinensport in Feijenoord. De volledige lijst met de deelgemeentelijke initiatieven in het kader van het UP-sport is te vinden in de bijlage. Het uitvoeringsprogramma sport is verkrijgbaar via Sport & Cultuur.

In dit hoofdstuk worden vier onderdelen van het uitvoeringsprogramma Sport verder uitgediept, omdat ze beleidsmatig relevant zijn in het kader van een beweegvriendelijke omgeving: herijking sportstimulering, sport en bewegen voor ouderen (senioren sport), sport voor mensen met een beperking/toegankelijkheid sportaccommodaties en het formuleren van strategische uitgangspunten voor de ontwikkeling van gemeentelijke sportvoorzieningen in brede zin: openbare ruimte, zwembaden, binnensportvoorzieningen en buitensportvoorzieningen.

5.2.2.1 Herijking sportstimulering

Eén van de maatregelen in het Uitvoeringsprogramma Sport is een herijking van het aanbod van het product Sportstimulering van Sport & Cultuur. Dit concept is nog in ambtelijke in ontwikkeling en doorloopt diverse testfases (september 2013).

In opdracht van de deelgemeenten organiseert Sport & Cultuur sportactiviteiten in de deelgemeenten. Het product Sportstimulering dient meer gericht te zijn op de doelstelling van het verhogen van de sportparticipatie. De opdracht voor de herijking van Sportstimulering is:

- op aangeven van de deelgemeenten het sport- en beweegaanbod meer toesnijden op de specifieke behoefte in de buurt en op doelgroepen;
- een regierol om samen met welzijnsorganisaties en andere sportaanbieders de programmering beter op elkaar afstemmen, waaronder synergie tussen sportprogrammering en het aanbod van cultuur en wijkrecreatie;
- beter gebruik van de verschillende voorzieningen, activiteiten en kennis.

Om te bepalen op welke manier sportstimulering de sportparticipatie kan vergroten, is een analyse gemaakt van de sportparticipatie en motieven om wel of niet te sporten. De belangrijkste factoren die bepalen of en hoe iemand een actieve leefstijl voert, wordt meestal bepaald door de leeftijd, culturele of etnische achtergrond en de sociaal economische status. De factor leeftijd heeft een invloed volgens onderstaand overzicht.

Nonparticipatie						
0 tot 6	6 tot 12	12 tot 18	18 tot 24	24 tot 45	45 tot 65	65+
onveilige omgeving onvoldoende speelruimte culturele factor	voldoende beweging, te duur andere dingen belangrijker niet meer leuk/andere sport	moelijk met studie al voldoende beweging andere belangstelling te duur	moelijk met studie voldoende beweging andere belangstelling te duur	tijdgebrek geen gewoonte te duur	slechte gezondheid voldoende beweging andere belangstelling	te oud en te ongezond
plezier ontdekken ontwikkelen	speelplezier sociaal contact sportieve grenzen verleggen beter worden in sport lichamelijk effect spanning en avontuur	plezier gezondheid	plezier gezondheid op gewicht blijven goed uit zien	gezondheid verbeteren conditie fitheid	gezondheid	gezondheid plezier gezelligheid sociale contacten
43%	83%	70%	50%	62%	52%	41%

(Bron cijfers sportparticipatie: <12 jaar SCP, >12 jaar Gemeente Rotterdam, VTO)

participatie

Per behoeftenprofiel is een type programma benoemd. Vervolgens wordt aansluiting gezocht met bestaande sportaanbieders in een wijk. Gekeken wordt naar de huidige programmering en hoe de programmering eventueel aangepast zou kunnen worden op de behoeftenprofielen. Het is de bedoeling dat het aanbod van activiteiten bij de diverse sport- en beweegaanbieders in de wijken tot stand komt en de gemeente alleen een regisserende rol heeft. Onder andere afhankelijk van de ervaringen in diverse pilots zal worden besloten of een vernieuwd model voor sportstimulering wordt doorgevoerd. Sport & Cultuur is in de onderzoeksfase. Afhankelijk van de resultaten zal de gemeente informatie beschikbaar stellen op www.rotterdamsportstad.nl

5.2.2.2. Seniorenbeleid

Het sportbeleid richt zich ook specifiek op senioren (55-80 jaar). Senioren hebben een lage sportparticipatie (38% in Rotterdam). Met sport en beweging kan een belangrijke gezondheidswinst kan worden behaald (zowel fysiek als mentaal). De aanpak is vooral gericht op activiteiten, waarbij de gemeente een regisserende rol heeft. Het beleid heeft de volgende uitgangspunten:

- Er is meer te bereiken als aanbieders van beweegactiviteiten meer samenwerken en senioren meer worden betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van activiteiten. Dit draagt bij aan een betere acceptatie en participatie van de doelgroep aan (ongeorganiseerd en georganiseerd) sport en beweegaanbod.
- Onderzoek leert dat hoe ouder men wordt, hoe moeilijker het wordt om ouderen te activeren. Een aanpak op maat is belangrijk: persoonlijke benadering, creëren van een tweede thuis en activiteitenprogramma's gericht op ontmoeting, gezondheid en plezier.
- Om snel resultaat in de groei van de sportdeelname te realiseren, wordt er in eerste instantie gericht op het vitale deel van de groep 55 – 80 jaar in de buurt waar deze groep relatief het sterkst is vertegenwoordigd en waar de sportparticipatie het laagst is. Deze senioren fungeren als katalysatoren voor de inactieve ouderen in hun omgeving.
- De aangepaste sportactiviteiten in projecten zullen vooral zijn gericht op onder ouderen populaire sporten: fitness, zwemmen, wandelen, fietsen, tennis en dansen.
- Zorg dat de doelgroep ouderen op de hoogte is van het aanbod van (laagdrempelige) recreatieve sport en beweegactiviteiten via onder andere internet.

Relatie met een beweegvriendelijke omgeving

Het is belangrijk dat er mogelijkheden zijn om in de directe omgeving te sporten en te bewegen. Rotterdam werkt onder andere samen met USP AGE. USP AGE, geïnitieerd door TNO, onderzoekt hoe slimme ingrepen op het gebied van stedenbouw, woningbouw en inrichting van de publieke ruimte kunnen helpen om de gevolgen van de vergrijzing op te vangen. Ook in Rotterdam zal worden samengewerkt met USP AGE. Rotterdam is daarnaast betrokken bij het meerjarig onderzoeksproject NEWROADS: Neighbourhoods that Encourage Walking among Rotterdam Older Adults van het Erasmus MC. Ook wordt samenwerking gezocht met 3^e lijnszorginstellingen in Rotterdam om meer bewegen te promoten onder andere door beweegtoestellen, inclusief programmering, in de openbare ruimte te plaatsen. De eerste beweegtoestellen voor ouderen in Rotterdam zijn door deelgemeente Feijenoord al een aantal jaar geleden geplaatst in speeltuin Hillesluis. Hier is ook een begeleid beweegprogramma voor ouderen aan gekoppeld.

Er wordt geen effectmeting gedaan: wel worden bezoekersaantallen bijgehouden.
Informatie over USP Age: www.tno.nl

Bewegen voor ouderen in speeltuin Hillesluis, een initiatief van deelgemeente Feijenoord

5.2.2.3. Toegankelijkheid gehandicapten

Eén van de speerpunten in het Rotterdamse sportbeleid is het verbeteren van de sport- en beweegmogelijkheden voor gehandicapten. Zo is in de vorige collegeperiode het Servicepunt Sport op Maat ingericht (zie onderstaand kader).

Deze collegeperiode zijn richtlijnen voor toegankelijkheid van sportvoorzieningen voor gehandicapten opgesteld. In het kader van de verhoging van de sportparticipatie onder de Rotterdammers wordt het sporten onder mensen met een beperking zoveel mogelijk gestimuleerd. Deze doelgroep bestaat uit mensen met een visuele, auditieve, motorische, verstandelijke of orgaan beperking. Doordat het bouwbesluit zich beperkt uitspreekt over toegankelijkheid voor sporters met beperking (volgens het bouwbesluit moet een sportaccommodatie voor 40% toegankelijk zijn) blijven veel sportruimtes niet toegankelijk (in de zin van bruikbaar) voor gehandicapte sporters. Sport & Cultuur heeft hierover met de relevante gehandicaptenorganisaties in Rotterdam, vertegenwoordigd in de Stichting Platform Agenda 22 (SPA 22) geadviseerd aan de Stichting Onbeperkt Sportief (voorheen Gehandicaptensport Nederland). De landelijke richtlijn is in januari 2014 gereed gekomen. Deze zal gebruikt worden voor de aanpassing van de Rotterdamse binnensportaccommodaties tot een bedrag van € 3,2 mln in de periode 2014-2016.

De Rotterdamse Woonadviescommissie, onderdeel van SPA 22 heeft in april 2012 ook richtlijnen opgesteld voor de toegankelijkheid van gebouwen voor gehandicapten in het algemeen en voor de openbare ruimte. Deze zijn te vinden in de brochure: "Toegankelijkheid gebouwen en buitenruimte in Rotterdam, gelijke kansen voor iedereen".

Eén loket voor vragen over gehandicaptensport

Rotterdam Sport op Maat is het loket voor vragen over sporten met een beperking in Rotterdam. Zowel individuen als organisaties die iets met sport voor mensen met een beperking willen, kunnen bij Sport op Maat terecht. Rotterdam Sport op Maat is een netwerkorganisatie waarbij meerdere organisaties zijn aangesloten en vanuit hun eigen kracht werken aan de doelstellingen van Sport op Maat. Zeven partijen werken samen door vanuit hun eigen kracht bij te dragen aan de doelstellingen van Rotterdam Sport op Maat. De partners van de netwerkorganisatie zijn MEE Rotterdam Rijnmond, Rijndam Revalidatiecentrum, Pameijer, Rotterdam Topsport, Gehandicaptensport Nederland, NOC*NSF en coördinator Rotterdam Sportsupport. Vanuit Rotterdam Sport op Maat zijn 25 sportverenigingen met een aangepast aanbod begeleid. Daarvan zijn 8 verenigingen voor het eerst gestart met aangepast aanbod. 467 mensen met een beperking zijn door MEE Rotterdam Rijnmond, Pameijer, Rijndam Revalidatiecentrum en de sportverenigingen zelf individueel begeleid naar sport.
Bron: www.sportopmaat.nl

Goalball, aangeboden door Rotterdam Sport op Maat

5.2.2.4. Strategische uitgangspunten sportvoorzieningen

In de nota *Strategische uitgangspunten sportvoorzieningen, richtinggevend voor het versterken en verder ontwikkelen van de Rotterdamse infrastructuur 2013-2016*, zijn de belangrijkste opgaven voor sportvoorzieningen de komende jaren benoemd, inclusief die voor de openbare ruimte.

Sportvoorzieningen zijn randvoorwaardelijk om te kunnen bewegen en sporten. Daarbij gaat het niet alleen om de kwantiteit, maar vooral ook om voldoende kwaliteit van de voorzieningen en kwalitatief goed onderhoud en beheer. De aanwezigheid van voldoende en kwalitatief goede sportvoorzieningen is belangrijk voor de aantrekkelijkheid van de stad voor de huidige en nieuwe bewoners én voor bezoekers. De bestaande capaciteit aan sportvoorzieningen in totaliteit is momenteel nét voldoende om de huidige sport- en beweegbehoefte van de Rotterdammers op te kunnen vangen. De nota geeft onder andere aan op welke wijze een groei in sportparticipatie kan worden geaccommodeerd.

Vanwege de forse bezuinigingen en schaarste aan ruimte is het noodzakelijk dat beslissingen over renovatie, sluiting of nieuwbouw van voorzieningen 'toekomstbestendig' zijn. Bij het nemen van dergelijke beslissingen zal altijd rekening gehouden moeten worden met de toekomstige sport- en beweegbehoefte van de Rotterdammers. Als hulpmiddel bij het nemen van beslissingen over sportvoorzieningen zijn strategische uitgangspunten bepaald. De strategische uitgangspunten zijn afgeleid van de ambitie van de gemeente om:

1. sport als 'doel' en als 'middel' in te zetten³;
2. talentontwikkeling te stimuleren door breedtesport, topsport en onderwijs met elkaar te verbinden;
3. een aantrekkelijke stad te hebben en te houden door kwalitatief hoogwaardige voorzieningen aan te bieden die passen bij de behoefte van diverse doelgroepen, waarbij aandacht is voor het vasthouden en aantrekken van hoger opgeleiden en toptalent;
4. het financieel en maatschappelijk rendement van voorzieningen te optimaliseren.

Om de verwachte behoefte aan gemeentelijke voorzieningen te kunnen faciliteren, wordt de oplossing in de toekomst vooral gezocht in:

1. het handhaven van de huidige bespeelcapaciteit voor breedtesport en topsport;
2. het intensiever gebruiken van de bestaande (sport)voorzieningen waar mogelijk;
3. het investeren in uitbreiding of nieuwbouw van voorzieningen waar dat noodzakelijk is en passend binnen de geldende financiële kaders;
4. het vraaggericht aanpassen van het service- en kwaliteitsniveau van voorzieningen.

Per type voorziening zijn kansen aanwezig om de beschikbare ruimte intensiever en/of flexibeler te gebruiken zodat nieuwe sporters gefaciliteerd kunnen worden in bestaande voorzieningen. Door medegebruik, multifunctionaliteit en samenwerking met private partijen te stimuleren, zullen voorzieningen een bredere maatschappelijke functie voor de wijk kunnen vervullen.

Zwemwater

Om de beschikbare zwemwatercapaciteit beter te benutten, wordt in de zwembaden juist specialisatie aanbevolen waarbij specifieke vormen van zwemmen worden aangeboden en/of specifieke doelgroepen worden bediend. Op deze manier kunnen investeringen in de zwembaden gericht plaatsvinden.

Openbare ruimte

Om de verwachte groei in sport- en beweegdeelname in de openbare ruimte te kunnen faciliteren, zullen fiets- en wandelpaden langs water en groen worden uitgebreid en/of geoptimaliseerd zodat deze ook voor overig sportief medegebruik (hardlopen, skaten) geschikt zijn. Deze routes zijn voor sporters belangrijk vanwege de hoge belevingswaarde en de afscherming van het autoverkeer. Door middel van bewegwijzering en promotie zullen routes beter bekend worden gemaakt. Het stimuleren van medegebruik van pleinen, grasvelden, binnenterreinen etc. biedt tevens volop kansen.

³ De Sportnota 2016 beschrijft dat sport steeds meer wordt ingezet als 'middel' om bij te dragen aan het bereiken van andere stedelijke opgaven.

Buiten- en binnensport

Zowel buiten- als binnensportvoorzieningen kunnen op een aantal locaties intensiever of multifunctioneler worden gebruikt. Veelal zijn daarvoor geen of beperkte fysieke aanpassingen nodig. De gemeente is in 2013 gestart met het ontwikkelen van een centraal digitaal verhuursysteem voor sportvoorzieningen. Doel is dat het systeem stadsbreed een beter inzicht geeft in de vraag naar en het aanbod van voorzieningen. Doel is ook dat beter kan worden gestuurd op de benutting van ruimtes voor verschillende beweegvormen, sporten en doelgroepen. De gemeentelijke binnensportvoorzieningen worden als eerste bij de kop gepakt.

De volgende strategische uitgangspunten zijn geformuleerd voor het versterken en verder ontwikkelen van gemeentelijke sportvoorzieningen:

Pijler 1: Sport als doel én middel

De sportinfrastructuur zal de huidige en verwachte sportbehoefte moeten kunnen opvangen.

- Sportvoorzieningen kunnen doelgroepen accommoderen die nu niet of nauwelijks bewegen c.q. sporten.
- De Rotterdamse sportinfrastructuur is geschikt voor zowel breedtesport als topsport.
- Als het subsidie instrument wordt ingezet dan subsidieert Rotterdam sporten die geen winstdoelstelling hebben en sporten die niet door commerciële aanbieders worden aangeboden.
- Rotterdam stimuleert, faciliteert en realiseert alleen als de potentiële huurder / de mede eigenaar van een sportvoorziening vitaal, d.w.z. organisatorisch en financieel levensvatbaar, is.
- Rotterdam streeft naar een optimale spreiding van sportvoorzieningen op wijk-, deelgemeente en stedelijk niveau met als doel zoveel mogelijk Rotterdammers te bereiken.

Pijler 2: Talentontwikkeling: verbinden van breedte- en topsport en onderwijs

- Rotterdam faciliteert, stimuleert of realiseert trainings- en wedstrijdfaciliteiten op topsportniveau voor aandachtssporten⁴. Deze sporten zijn populair in de stad en hebben de potentie om de sportparticipatie te laten stijgen. De voorzieningen dienen zowel voor topsport als breedtesport en/of onderwijs te worden gebruikt.
- Rotterdam handhaaft het huidige hoogwaardige aanbod aan topsportvoorzieningen en faciliteert, stimuleert of realiseert alleen nieuwe topsportwedstrijd- en/of trainingsvoorzieningen met een nationale uitstraling mits in samenhang en afstemming met nationale ontwikkeling en planning.
- Op breedtesportniveau hanteert Rotterdam de geldende planningsnormen (kwantiteit) en sporttechnische eisen (kwaliteit) als richtlijnen voor alle takken van sport die door NOC*NSF zijn erkend. Overwegingen uit het oogpunt van exploitatie en maatschappelijk rendement zijn aanleiding om van deze normen c.q. eisen af te wijken.

Pijler 3: Aantrekkelijke stad: vraaggericht optimaliseren van gebruik

- Het handhaven van de bestaande capaciteit aan sportvoorzieningen;
- Het intensiveren van het gebruik van de voorzieningen, zo veel mogelijk in samenwerking met één of meer private partijen en sportbonden voor wat betreft randvoorwaarden (normen en eisen bij wedstrijden etc), daarbij inspeland op de behoefte van de omwonenden en kansrijke groepen;
- Het stimuleren van het gebruik van voorzieningen die niet primair voor sport zijn gebouwd, maar waar ook medegebruik/multifunctioneel gebruik voor sport/bewegen mogelijk is. Het gaat hierbij om gemeentelijke en private voorzieningen;
- Het optimaal benutten van nieuwe capaciteit door het gebruik van de voorziening te intensiveren en samenwerking te zoeken met private partijen en sportbonden voor wat betreft randvoorwaarden (normen en eisen bij wedstrijden etc). Het service- en kwaliteitsniveau van voorzieningen sluit aan op de vraag.
- De (top)kwaliteit, beschikbaarheid en uitstraling van de Rotterdamse sportvoorzieningen draagt bij aan de aantrekkelijkheid van Rotterdam als woonstad.

In samenwerking met een aantal gemeentelijke en private organisaties is een uitvoeringsparagraaf opgesteld. De uitvoeringsparagraaf beschrijft concrete acties die in 2014 t/m 2016 worden genomen om de strategische uitgangspunten in Rotterdam handen en voeten te geven.

⁴ Dit zijn: roeien, zwemmen, basketbal, volleybal, judo, handbal, honkbal, korfbal, boksen, (zaal)voetbal, squash, tafeltennis, atletiek, karate, hockey, wielrennen.

5.4. Rotterdamse Stijl

5.4.1. Aanleiding en doelstelling

In de collegeperiode 2006 t/m 2010 is gestart met de ontwikkeling van het 'Handboek Rotterdamse Stijl'. Deze is in 2011 vastgesteld. Geconstateerd werd dat, hoewel er veel geïnvesteerd is in bijvoorbeeld pleinen en parken, er ook een lappendeken was ontstaan in de openbare ruimte door een te grote variatie aan inrichtingsontwerpen en het gebruik van te veel verschillende soorten materialen en meubilair. Het toepassen van het handboek Rotterdamse Stijl moet meer balans brengen in eenheid, continuïteit en identiteit van de openbare ruimte. De uitgangspunten in het handboek hebben ook invloed op de mate van beweegvriendelijkheid. De pijlers waarop de aanpak van de Rotterdamse Stijl rust zijn 'stad aan de rivier', 'aantrekkelijk netwerk' en 'herkenbare gebieden'. De drie pijlers worden versterkt en onderbouwd door drie thema's: Groene stad, Balans in gebruik en Stadsbrede kwaliteit. In het handboek worden profielen van bijvoorbeeld fietspaden en wandelpaden, type verharding van openbare ruimte enzovoorts benoemd. De Rotterdamse Stijl is kaderstellend voor iedereen die plannen ontwikkelt, uitvoert en/of beheert in de buitenruimte.

5.4.2. Uitgangspunten Rotterdamse Stijl

De Rotterdamse Stijl is uitgewerkt voor de Hoofd- en de Stadsdeelstructuur van de stad. Het wijk- en buurtniveau is de verantwoordelijkheid van de verschillende deelgemeenten. De Rotterdamse Stijl onderscheidt zogenaamde 'lijnen', 'gebieden', 'plekken' en 'accentlagen'. Elk type openbare ruimte wordt daarnaast weer in verschillende categorieën onderscheiden, passend bij de specifieke kenmerken van Rotterdam. Zo zijn 'lijnen' verdeeld naar 'rivieren en kades', 'hoofdwegen', 'centrumboulevards', 'waterboulevards', 'parkway' en 'parklane'. Gebieden zijn verdeeld in 'uitzonderingsgebieden', 'centrumgebied', 'stadswijken', 'tuindorp' en 'tuinsteden'. Plekken in 'strand', 'parken', 'rivierparken', 'pleinen' en 'knooppunten'. Accentlagen betreffen de 'landschapshistorische laag', de 'romantische laag' en de 'beschermd stadsgezichten'. De uitgangspunten van kindvriendelijke wijken (zie hoofdstuk 4.3.) maken onderdeel uit van de Rotterdamse Stijl. Voor elk type openbare ruimte zijn uitgangspunten opgesteld. Onderstaand wordt voor de lijnen, gebieden, plekken en accentlagen op hoofdlijnen aangegeven wat de richtlijnen betekenen in het kader van een beweegvriendelijke omgeving.

Lijnen

Bij de 'lijnen' worden uitgangspunten ten aanzien van het langzaam verkeer (fiets- en wandelroutes/trottoirs) meegenomen. Hierbij wordt in het algemeen rekening gehouden met beweegvriendelijkheid via geasfalteerde fietspaden en brede stoepen (minimaal 3 meter, soms zelfs 5 meter). Vanuit het thema Balans in gebruik wordt gezocht om alle modaliteiten en gebruiksmogelijkheden optimaal te accommoderen. Ook is oversteekbaarheid van wegen een belangrijk aandachtspunt.

Gebieden

In de woongebieden is veel aandacht voor het terugdringen van het autoverkeer en de vergroting van de mogelijkheden voor sport en spel: belangrijke voorwaarden voor het vergroten van beweegvriendelijkheid.

Plekken

Bij plekken is er veel aandacht voor verblijfskwaliteit en vergroening, bijvoorbeeld voor de pleinen. Dit is geen eerste voorwaarde voor beweegvriendelijkheid, maar draagt wel bij aan de aantrekkelijkheid van een plek om te zijn of naar toe te gaan (wat indirect van invloed is op beweegvriendelijkheid).

Accentlagen

De landschapshistorische laag, romantische laag en het beschermd stadsgezicht zijn karakteristieke historische gebieden. Het doel is hier om deze historische betekenis te versterken. De landschapshistorische laag heeft veel 'lijnen' die zeer belangrijke fiets- en wandelroutes zijn.

Informatie: www.rotterdam.nl/rotterdamsestijl
--

5.5. Gezondheidsbeleid: Samen werken aan een goede gezondheid

(Bron: Gemeente Rotterdam, Samen werken aan een Goede Gezondheid, Rotterdams programma 2011-2014)

5.5.1. Aanleiding en doelstelling

Aanleiding

De gemeente Rotterdam heeft de ambitie om de achterstand van gezondheid van Rotterdammers ten opzichte van het Nederlandse gemiddelde in te lopen. Dit is zowel van belang voor het welbevinden van Rotterdammers met een minder goede gezondheid, als voor het versterken van de sociaal-economische kwaliteit van de stad. Op de meest indicatoren van volksgezondheid scoort de Rotterdamse bevolking gemiddeld minder goed dan de rest van Nederland. Zo worden Rotterdammers gemiddeld minder oud⁵ en leven bovendien gemiddeld minder lang in een goede gezondheid⁶. Subjectief beoordelen Rotterdammers in vergelijking met de Nederlandse bevolking 30% vaker hun gezondheid als slecht tot matig. Behalve verschillen tussen Rotterdam en Nederland, zijn er ook binnen Rotterdam grote verschillen in gezondheid. Vooral in de wijken met een grotere groep inwoners die behoren tot de 'lage SES-groepen'⁷ is sprake van een minder goede ervaren gezondheid. Ter illustratie, de gemiddelde score op 'een goede gezondheid' in de sociale index (2010) tussen de hoogst en laagst scorende wijk is respectievelijk een 8.6 en een 4.6. Uit onder meer een onderzoek van het EMC/EUR⁸ blijkt dat de meest kansrijke en met elkaar samenhangende lijnen om de gezondheidsachterstanden in Rotterdam in te lopen zijn:

- naast opleiding, vooral (arbeids)participatie,
- een gezonde leefstijl en gedrag, via o.a. de eerste lijnsgezondheidszorg, in samenhang met welzijnswerk, scholen, werk, etc.,
- een gezonde fysieke leefomgeving, zoals luchtkwaliteit (binnen en buiten), geluid, groen en de inrichting van de fysieke ruimte,
- een gezonde sociale omgeving (veiligheid, participatie, integratie en sociale cohesie).

Vanwege de hardnekkigheid van de achterstand in gezondheid bij vooral groepen met een lagere sociaal economische status, kiest het programma Samen Werken aan een Goede Gezondheid (SWGG), als aanvulling op de vele activiteiten en programma's die al worden uitgevoerd, voor een andere benadering. In plaats van het centraal stellen van probleem, ziekte of aandoening, kiest SWGG voor een wijk- en actiegerichte aanpak, dichtbij en samen met en door de mensen zelf. De aanpak is gericht op het verbeteren van de door hen ervaren gezondheid en hoe zij daar *zélf* actie in kunnen ondernemen én welke condities daarvoor nodig zijn.

Doelstelling

Aan het eind van deze collegeperiode is de gemiddeld ervaren gezondheid in tenminste twee achterstandswijken met 10% verbeterd ten opzichte van 2010.

De target is gerealiseerd als in de Sociale Index van 2014 in minimaal twee van de zes targetwijken, ten opzichte van 2010, 10% minder Rotterdammers scoren op een slecht of matig ervaren gezondheid.

Het gaat om de volgende wijken op basis van de ervaren gezondheid in de Sociale Index 2010:

- Bloemhof, Afrikaanderwijk en Hillesluis in de deelgemeente Feijenoord;
- Tarwewijk in de deelgemeente Charlois
- Lombardijen in de deelgemeente IJsselmonde;
- Het Nieuwe Westen in de deelgemeente Delfshaven.

⁵ Ten opzichte van Nederland is dat verschil voor Rotterdamse mannen gemiddeld 1.3 en voor vrouwen 1.6 jaar.

⁶ De verschillen in levensverwachting en gezonde levensverwachting tussen bevolkingsgroepen in op gezondheid hoog en laag scorende wijken in Nederland kunnen oplopen tot 7 en respectievelijk 15 jaar.

⁷ SES = sociaal economische status

⁸ GIDSmodelleringsproject, EMC/EUR (2008)

5.5.2. Doelstelling en programma beweging

In het programma Samen werken aan een Goede Gezondheid zijn meerdere doelstellingen opgenomen. Onderstaand zijn de doelstellingen die een relatie met een beweegvriendelijke omgeving hebben opgenomen.

Eind 2013 halen 375 Rotterdammers in tenminste drie targetwijken de doelstelling van 1 – 3 uur matig-intensief bewegen per week ten opzichte van de nulmeting bij de start van activiteit.

De werving gebeurt bij groepen waar de kans redelijk groot is dat ze een slechte tot matige ervaren gezondheid hebben. Via de gezondheidsmakelaars en de coördinatoren sportstimulering van SenR worden medewerkers eerstelijnszorg, thuiszorg, wijk- en buurthuiswerk, VraagWijzers, vrijwilligersorganisaties en het welzijnswerk binnen de deelgemeenten gevraagd de werving van deze Rotterdammers op zich te nemen. Mensen die aangeven meer te willen gaan bewegen worden doorverwezen naar geschikte laagdrempelige beweegactiviteiten.

Het project Beweegmaatjes is eveneens relevant in dit kader. Een beweegmaatje sport met mensen mee die wat minder actief zijn of zet hen aan om meer te bewegen. Het initiatief, dat de gemeente Rotterdam ondersteunt, komt van Beweegkracht Rotterdam. Hier bundelen organisaties in de zorg- en sportsector de krachten om meer stadsgenoten in beweging te krijgen. Meer informatie: www.beweegkrachttrotterdam.nl

5.5.3. Doelstelling en programma Leefomgeving en gezondheid

Eind 2013 is in de Afrikaanderwijk, Bloemhof en Nieuwe Westen 50% van de vergroening gerealiseerd in de vorm van groen dat bewoners mogelijkheid biedt tot intensieve beleving, spelen en zelfonderhoud.

Bekend is dat een groene leefomgeving een positief effect heeft op gezondheid en de beleving van gezondheid. Dit effect is het grootst in stenige gebieden en vooral bij mensen die veel thuis zijn. Dat zijn, naast kinderen, vooral mensen uit de lagere SES-groepen. In een stenige woonomgeving is de kans dat iemand zich ongezond voelt, 1,5 maal zo groot als in een groene woonomgeving⁹. In relatie tot het programma Duurzaamheid is één van de speerpunten in dit programma om samen met wijkbewoners te werken aan een groenere leefomgeving, als bijdrage aan het verbeteren van de ervaren gezondheid. Groen in de buurt stimuleert bewegen, bevordert het 'elkaar ontmoeten' en draagt bij aan een gezonde ontwikkeling van kinderen. Spoor leefomgeving richt zich in 2013 op:

- Groene burgerparticipatie;
- Bruikbaar groen;
- Eetbaar groen: groentestoep of buurtmoestuinen;
- Groene beweging groene straat, wijk, buurt, speelplek,
- Creatieve campagne zoals Buurt Bruist (Delfshaven).

Groene burgerparticipatie

Met groene burgerparticipatie wordt tegelijkertijd ingezet op drie van de SWWG-lijnen: zinvolle vorm van participatie, een gezonde leefomgeving en een gezonde leefstijl. Burgerparticipatie heeft zich de afgelopen jaren ontwikkeld van inspraak en interactieve beleidsvorming tot het faciliteren van initiatieven van burgers: de zogenaamde derde generatie burgerparticipatie. Het initiatief bij de derde generatie burgerparticipatie ligt niet meer bij de gemeente; het is aan de burger om te bepalen waar en hoe tot actie wordt overgegaan. Daarom wordt deze vorm van burgerparticipatie 'burgerinitiatief' genoemd. Actief burgerschap neemt een belangrijke plaats in. Van de burgers wordt geen passieve houding maar een actieve deelname aan de maatschappij en het publieke domein verwacht. Actief

⁹ J. Maas Vitamin G. Green environments – healthy environments (proefschrift). Utrecht: Nivel, 2008.

burgerschap staat volop in de belangstelling. Lokaal heeft men te maken met decentralisatie van taken van de overheid. Voor deze taken is vanwege landelijke bezuinigingen minder geld beschikbaar. Gemeenten en betrokken landelijke organisaties vragen daarom steeds vaker de burger om zelfstandig zaken op te pakken. De belangstelling voor actief burgerschap wordt ook gevoed door het ideaalbeeld van de civil society: de samenleving waar mensen op vrijwillige basis de handen uit de mouwen steken om hun eigen belangen of die van anderen te behartigen. De inzet van burgers bij het uitvoeren van publieke taken is noodzakelijk om het financiële en ideologische gat te vullen van de teugtrekkende overheid. Beleidstermen als actief burgerschap, burgerkracht en zelforganisatie zijn nu nog beleidstermen, maar worden maatschappelijke noodzaak.

Effectmeting

Er vindt per smartdoel een uitwerking plaats hoe de resultaten het beste gemeten en/of onderzocht kunnen worden. PG&Z ontwikkelt in samenwerking met het Erasmus MC, een integraal meetinstrument voor gezondheid. Hiermee wordt het mogelijk om de gezondheidstoestand van de inwoners van een bepaald gebied in één getal uit te drukken.

Informatie: www.rotterdam.nl/samenwerkenaaneengoedegezondheid

Bronnen

Alterra, rapport 2474, Meer groen op het schoolplein: een interventiestudie De effecten van het groen herinrichten van schoolpleinen op de ontwikkeling, het welzijn en de natuurhouding van het kind, 2013

Alterra, rapport 1600, Spelen in het groen, effecten van een bezoek aan een natuurspeeltuin op het speelgedrag, de lichamelijke activiteit, de concentratie en de stemming van kinderen, 2007

Gemeente Rotterdam, evaluatie Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte, augustus 2013

Gemeente Rotterdam, Handboek Rotterdamse Stijl, 2011

Gemeente Rotterdam, Sport & Cultuur, Projectplan Ouderen, sport en bewegen, Fit for life Rotterdam, 2012

Gemeente Rotterdam, Sport en Recreatie, Groene schoolpleinen: leren en inspireren aan de hand van Rotterdamse voorbeelden, 2012

Gemeente Rotterdam, Sport en Recreatie, Handleiding Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte, mei 2012

Gemeente Rotterdam, Samenvatting wijkscans kindvriendelijke wijken, 2012

Gemeente Rotterdam, Bouwstenen voor een kindvriendelijk Rotterdam, Stedenbouwkundige visie, 2010

Gemeente Rotterdam, Kindvriendelijke Wijken Monitor, eerste voortgangsmeting januari 2010, 2010

Gemeente Rotterdam, Collegewerkprogramma 2010 – 2014, 2010

Gemeente Rotterdam, Samen werken aan een Goede Gezondheid, Rotterdams programma 2011-2014

Gemeente Rotterdam, Sport en Recreatie, Eindrapportage Rotterdamse norm voor buitenspeelruimte, 2008

Gemeente Rotterdam, Actieplan Rotterdam Fietst!, actualisatie 2007-2010

Gemeente Rotterdam, Verkeers- en vervoersplan Rotterdam 2003-2020, uitvoeringsprogramma actualisatie 2007, open stad, duurzaam bereikbaar, juni 2007

Gemeente Rotterdam, Gemeenteblad, verzameling 1996, SCZ 96/3293, 29 oktober 1996

Gemeente Rotterdam, Stadsvisie Rotterdam, Ruimtelijke ontwikkelingsstrategie 2030, 2007

GGD Rotterdam, DCMR, Rotterdam gezond groen gewoon doen! Een literatuurstudie naar de wetenschappelijke relatie tussen groen, gezondheid en milieu en aanbevelingen voor een gezond Rotterdams groenbeleid, 2009

Hogeschool Rotterdam, Vrijtijdsmanagement, Groeneveld, Annika en Venema Sietske, Sportparticipatie rondom Stadionpark, onderzoeksrapport Pact op Zuid, 2011

Hogeschool Rotterdam, Vrijtijdsmanagement, Groeneveld, Annika en Venema Sietske, Sportparticipatie rondom Stadionpark, adviesrapport Pact op Zuid, 2011

Maas, dr. J. , Tauritz R.L. e.a., Groene schoolpleinen, Een wetenschappelijk onderzoek naar de effecten voor basisschoolleerlingen (2013)

Ministerie van VWS, Beleidsbrief Sport, Sport en bewegen in Olympisch perspectief, Den Haag: 2011

Pact op Zuid, Buit op Zuid, 2006, Drukkerij G.B. 't Hooft BV

Stichting Platform Agenda 22/woonadviescommissie en Gemeente Rotterdam, Toegankelijkheid van gebouwen en buitenruimte in Rotterdam, gelijke kansen voor iedereen, 2012

Veldacademie, Toegankelijkheid van wijken, Het Lage Land, Prinsenland, Vreewijk, Lombardijen, Oud-Charlois en De Esch, februari 2012

Verwey-Jonker Instituut, Kinderen in Tel, 2006

Vos, dr. J. 1 Recreatie in Rotterdam, tussen burger en bestuur, Boom: 1998

Websites:

www.beweegkrachtrotterdam.nl
www.bswrotterdam.nl
www.fietseninregiorotterdam.nl
www.krajicek.nl
www.platformagenda22.nl
www.rotterdam.nl
www.rotterdamlekkerfit.nl
www.rotterdamsportopmaat.nl
www.rotterdamsportsupport.nl
www.thuisopstraat.nl
www.mulierinstituut.nl
www.schoolopseef.nl
www.schoolsportvereniging.nl
www.sportopmaat.nl
www.verkeerssling.nl
www.zonmw.nl

Bijlage: Overzicht kindvriendelijke projecten collegeperiode 2006 t/m 2010

Jaar	Project(en)	Uitvoerder
2008	Herinrichten schoolplein De Kameleon en De Piloot	Deelgemeente Charlois
2008	Brede School Spangen Spangen Schaakt Spangen Leest-Kinderboek Spangen Informeert De Taaltuin Kinderraad Spangen Bloementuin Spangen Sportpark Vreelust e.o. Spangen Slim, Sportief en Spangend	Deelgemeente Delfshaven
2008	Project H-factor Project Durfgeld Kinderraden Hoogvliet Theaterstuk The Summer Factory Hoogvliet Noord	Deelgemeente Hoogvliet
2008	Hyves five / Hier is plek zat	Deelgemeente IJsselmonde
2008	Binnenterrein Rembrandtstraat Schoolplein Basisschool Klimop Autoluw gedeelte Tollenstraat Uitwerking pedagogische visie Participatie en communicatie Toezicht en sociaal beheer	Deelgemeente Noord
2008	Groenvoorziening F-factor Doe wat voor de wijk/ Hoedje van papier Kindvriendelijke routes Speelplekken en schoolpleinen verbeteren Opknappen Persoonsdam	Deelgemeente Noord
2008	Speeltuinvereniging Noord Ontwikkeling Pedagogische visie Kindvriendelijke wijk Liskwartier Uitwerking van de pedagogische visie Kindvriendelijke wijk Liskwartier Aanpak speelgelegenheden buitenruimte Activiteiten Liskwartier	Deelgemeente Noord
2008	Het Semiramispark Schoolplein Cornelis Haak/De Pionier Adoptiespeelplekken Tyruspas De Evenaar	Deelgemeente Prins Alexander
2008	Cultuurwerkplaats IJsselmonde	Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam
2009	Coolzaad FC Zijlijn Meten INQ Participatie, waaronder KiWi-idee en KiWi- journaal Talent in de Tent Fysieke aanpassingen en verplaatsen hondenuitlaat Kindlint Uitvoeringskosten door Buurtlab Communicatie	Deelgemeente Centrum

2009	De afsluiting van de Blankenbrugstraat Bijdrage aan de omvorming van het schoolplein de Elout v Soeterwoude Speeltuin Millinx Carnisse-eiland Verkeerscirculatieplan Kindlint Veilig rond school Speelplaats Texelsestraat Schoolsportvereniging (programming) TOS spel-otheek (programming)	Deelgemeente Charlois
2009	Creatief Beheer Sportpark Vreelust Bredeschool Kinderraad Spangen informeert Procesbegeleiding Ontwikkeling kindlinten ID-er Schiemond	Deelgemeente Delfshaven
2009	The Action Cave	Deelgemeente Feijenoord
2009	Kindvriendelijke route Hoogvliet-Noord	Deelgemeente Hoogvliet
2009	Waterboerderij Stormpolder	Deelgemeente IJsselmonde
2009	SMS Mobiel Hordijkerveld Netwerk 12+	Deelgemeente IJsselmonde
2009	Groei- en bloeipad Jongerenontmoetingsplek Schoolplein basisschool Klimop Drie nieuw ingerichte binnenterreinen Kinderpersbureau Meidenkamer	Deelgemeente Noord
2009	Programming van het wijkplein Koningsveldeplein Wikevenement rond Imeldaschool naar Juliana van Stolbergschool	Deelgemeente Noord
2009	Programming 2009 in Oosterflank	Deelgemeente Prins Alexander
2009	Workshops film, televisie, journalistiek en fotografie icm de bredescholen in de wijk Opzetten van een kinderpersbureau Opzetten van Uceestation voor jongeren Vastleggen van activiteiten die Stichting Buurtwerk Alexander organiseert	Deelgemeente Prins Alexander
2010	Buurtlab De Spreekbuis	Deelgemeente Centrum
2010	SiWi TV Sport en Activiteitenvereniging Spoordijk Film KiWi Ring Spangen	Deelgemeente Delfshaven
2010	Zomerprogramming Creatief Beheer	Deelgemeente Feijenoord
2010	Zomerprogramming Natuur- en Milieu educatie	Deelgemeente Hoogvliet
2010	Hollywood in de Klas TOS	Deelgemeente IJsselmonde
2010	Zomerprogramming Buurtlab Voorleesexpress Hoedje van Papier De schoolbibliotheek	Deelgemeente Kralingen-Crooswijk

Bijlage: Deelgemeentelijke initiatieven UP-Sport 2011-2014

- 1. Programmering Krajicek Foundation (deelgemeente Prins Alexander)**
Deelgemeente Prins Alexander is voornemens om in Nesselande, in samenwerking met de Krajicek Foundation, een sportveld aan te leggen. Dit doet de Krajicek Foundation onder de voorwaarde dat op het veld begeleiding geregeld wordt. Volgens een speciale trainingsmethode worden jongeren uit de wijk op het veld opgeleid om activiteiten te begeleiden.
- 2. Jeu de boules baan (deelgemeente Kralingen-Crooswijk)**
Op de grens van Kralingen en Crooswijk ligt het centrum Hoppesteijn van Aafje thuiszorghuizen en zorghotels. Hier bestaat het plan om een jeu de boules baan aan te leggen. De baan kan door diverse doelgroepen worden gebruikt en het voornemen bestaat een jeu de boules vereniging op te zetten. De programmering van het veld wordt onder meer vanuit Aafje thuiszorghuizen verzorgd en kent op die wijze een structurele inbedding.
- 3. Pleinsport (deelgemeente Feijenoord)**
Met een vernieuwend plan en financiële steun van Pact op Zuid heeft Feijenoord vorig jaar het project Pleinsport geïntroduceerd. Door het wegvallen van de bijdrage van Pact op Zuid zou het project dit jaar geen voortgang kunnen vinden. Door op de vele pleinen die Feijenoord bezig, sport dicht bij de inwoner te brengen, wordt sport laagdrempelig en voor veel jongeren aantrekkelijk. Feijenoord wil Pleinsport in 2012 over de gehele deelgemeente uitrollen.
- 4. 7 sportinitiatieven (deelgemeente Hoek van Holland)**
In Hoek van Holland is de sportparticipatie hoger dan het gemiddelde van Rotterdam. Hoek van Holland is van plan de inwoners te vragen om initiatieven te ontplooien die de sportparticipatie, met name in de ongeorganiseerde sfeer en primair voor senioren, verhogen. De deelgemeente wil minimaal zeven initiatieven initiëren.
- 5. Wijk sportclub (deelgemeente IJsselmonde)**
De Wijk sportclub is een bestaand samenwerkingsverband tussen partners in de wijken Hordijkerveld en Reijeroord. Het beoogde resultaat is verhoging van de sportparticipatie door het voeren van één integrale activiteitenkalender, samenwerking en effectiviteit in gezamenlijk aanbod, creëren van een 'wijk-gevoel' en programmering in de 'lege gaten'. Als sprake is van het ontbreken van activiteiten voor een bepaalde doelgroep, zorgt de wijk sportclub in samenwerking met partners en op basis van behoeftepeiling voor een sluitende programmering voor iedereen. Juist dit laatste maakt de Wijk sportclub interessant voor verhoging van de sportparticipatie onder moeilijk bereikbare doelgroepen en niet-sporters. Wij willen dit project benoemen tot voorbeeldproject voor de deelgemeentelijke initiatieven en de herijking sportstimulering.
- 6. Excelsior 4 All (deelgemeenten Noord, Kralingen Crooswijk en Prins Alexander)**
Door de inzet van sporters van Excelsior (rolmodellen) en het merk Excelsior wordt gewerkt aan het bereiken van een grote groep (vooral jonge) Rotterdammers. Sport wordt nadrukkelijk als middel ingezet op scholen en Cruiff Courts. Een projectcoördinator van Excelsior legt verbinding tussen bewoners in de wijken en de concrete sportactiviteiten aldaar.
- 7. Wijkfitness De Esch (deelgemeente Kralingen-Crooswijk)**
In de wijk De Esch is per 1 januari 2012 door een particulier een sportschool gestart die open staat voor alle inwoners van De Esch. De organisatie van activiteiten is vraaggericht en de sportschool fungeert als een laagdrempelige ontmoetingsplek voor de buurt. Sport wordt hier ingezet als middel. Speciale doelgroepen zijn 55+-ers, inwoners die vanuit de zorg worden doorverwezen en vrouwen. De omvang van De Esch is te beperkt voor vestiging van een commerciële sportschool. De deelgemeente vraagt een bijdrage in de exploitatie van Wijkfitness De Esch in het eerste jaar (€ 19.790). Cofinanciering is afkomstig van woningcorporatie Woonstad (€ 15.390 in de vorm van verlaagde huur) en de deelgemeente (€ 4.400).

8. Sportplaza Zuiderpark (deelgemeente Charlois)

Op de Sportplaza in het Zuiderpark worden nieuwe faciliteiten gecreëerd (in fysieke zin) waardoor nieuwe doelgroepen naar de Sportplaza getrokken kunnen worden. Dit wordt gestimuleerd door bovendien extra programmering aan te bieden waardoor jongeren in contact kunnen komen met *urban sports* als freerun, panna, streetball, paddel, break- en streetdance. Het programma bestaat uit het aanbieden van een kennismakingsevenement, een aantal clinics, een evenement per discipline en een afsluitend *Urban Event* waar alle deelnemers hun talenten kunnen vertonen.

9. Scoren op Zuid (deelgemeente Charlois)

Door gebruik te maken van de kracht en uitstraling van het merk Feyenoord en haar rolmodellen, wordt ingezet op verhoging van de sportparticipatie onder alle basisschoolleerlingen van Charlois. Daarnaast op een verhoging van de motivatie voor, en betrokkenheid bij het onderwijs. Dit project is vergelijkbaar met het project Excelsior 4 All. Feyenoord is reeds een aantal jaren met Scoren op Zuid aan de slag in deelgemeente Feijenoord. Door de bijdrage uit het UP Sport en cofinanciering door deelgemeente Charlois kan het project naar laatstgenoemde deelgemeente worden uitgebreid.

10 . BMX-activiteiten (deelgemeente Charlois)

In de aanloop naar het WK BMX van 2014 in Ahoy', wil deelgemeente Charlois het BMX al in 2012 onder de aandacht van een bredere doelgroep brengen. De doelgroep betreft zowel inwoners van Rotterdam voor wie de sport nieuw is, als ervaren en professionele rijders. In totaal wordt het voor 245 jongeren mogelijk gemaakt om een workshop te volgen. Daarvan zijn 150 deelnemers specifiek afkomstig uit de groepen 7 en 8 van basisscholen van Rotterdam Zuid.

Een deel van de activiteiten heeft al in januari in Skateland plaatsgevonden. Dit betrof workshops en een internationaal BMX evenement, het zogenaamde BMX Winterfest '12. Deze evenementen zijn mede gefinancierd door deelgemeente Feijenoord, Charlois en Actieve leefstijl (voormalig Pact op Zuid). Tijdens de opening van het nieuwe sportseizoen op 8 april op de Sportplaza Zuiderpark wordt de sport ook onder de aandacht gebracht. Op die dag kunnen 160 deelnemers in workshops participeren en kennis maken met de sport.

11. Dynamisch Delfshaven (deelgemeente Delfshaven)

Dynamisch Delfshaven gaat in het kader van de projecten Mijn Sport als Mijn Gezondheid nieuwe activiteiten organiseren in wijken waar tot nu geen/ weinig activiteiten plaatsvonden. In deze wijken is vraag naar sport- en beweegactiviteiten blijkt uit navraag bij samenwerkingspartners en eigen onderzoek van Delfshaven. De activiteiten richten zich zowel op valide als minder valide inwoners van Delfshaven. Met het nieuwe aanbod wil Dynamisch Delfshaven de geografische drempels verlagen middels een goede spreiding aan locaties in de deelgemeente.

12. MVO-projectcoördinator bij Excelsior4ALL (deelgemeenten Kralingen-Crooswijk, Noord en Prins Alexander)

In 2012 is in de deelgemeenten Kralingen-Crooswijk, Noord en Prins Alexander gestart met een MVO-projectcoördinator bij Excelsior4ALL 2012-2014. Het project is een succes en door alle betrokkenen is voortzetting en uitbreiding van het bestaande project gewenst. De aanvraag is bedoeld voor de uitbreiding van Excelsior Clinics naar nieuwe locaties, de uitbreiding Excelsior schools, de organisatie van een open toernooi, de bijdrage aan twee bestaande sportevenementen en het nieuwe project Playing For Succes (voor onderpresterende leerlingen 9 – 14 jaar).

13. Krajicek Playground Nesselande (deelgemeente Prins Alexander)

Van een bestaand speelveld is een Krajicek Playground gemaakt. Dit betekent dat er 3 maal in de week sport- en spelbegeleiding wordt gegeven op dit veld in een door de Krajicek Foundation gebruikte methodiek. Tegelijkertijd inzet van het opbouwwerk om de kinderen en jongeren gebruik te laten maken van de Krajicek Playground en de ouders actief te krijgen als begeleiders.